JUNY DE 2016

República Centreafricana: Transitant per la Cruïlla de la (in)Governabilitat

Jordi Calvo Rufanges i Josep Maria Royo Aspa

Escola de Cultura de Pau / Centre Delàs d'Estudis per la Pau

ecp escola de cultura de pau

CENTRE DELÀS D'ESTUDIS PER LA PAU

REPÚBLICA CENTREAFRICANA: TRANSITANT PER LA CRUÏLLA DE LA (IN)GOVERNABILITAT

Juny 2016

D.L.: B-16799-2010
ISSN: 2013-8032

Autoria: Jordi Calvo Rufanges i Josep Maria Royo Aspa
Investigadores de suport: Elena Fernández Sandiumenge, Laura Marco Gamundi, Eira Massip Planas, Ainhoa Ruíz Benedicto, María Villellas Ariño

escola de cultura de pau

CENTRE DELÀS D'ESTUDIS PER LA PAU

Projecte finançat per l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament

ÍNDEX

04 Resum Executiu
05 1. Introducció
06 2. Les arrels del conflicte
08 3. L'ascens de Bozizé
11 4. El darrer cicle de violència?
15 5. Iniciatives regionals
17 6. Transició i eleccions: punt de partida o d'arribada?
20 7. Dimensió de gènere
23 8. Exportacions d'armes
23 8.1. Exportacions de material de defensa a l'RCA
26 8.2. Exportacions espanyoles d'armament
28 9. Militarisme i despesa militar
28 9.1. Anàlisi de l'armament utilitzat
28 9.2. Despesa militar i Forces Armades
30 10. Reptes pendents
32 11. Conclusions

33 **BIBLIOGRAFIA**

ANNEXOS – SELECCIÓ DE TAULES

08 Quadre 3.1. Afiliació dels grups armats, 2014
11 Quadre 4.1. Què hi ha darrera Séléka?
12 Mapa 4.1. La crisi de l'RCA (2013-2014)
13 Quadre 4.2. Qui són els anti-balaka?
14 Quadre 4.3. L'era post Séléka a l'RCA
17 Mapa 6.1. Mapa de les zones d'influència a l'RCA (2015)
23 Taula 8.1.1. Exportacions autoritzades de material de defensa de la UE a RCA 2005-2013 – per països exportadors
23 Taula 8.1.2. Exportacions realitzades de material de defensa de la UE a RCA 2005-2013 – per països exportadors
24 Gràfic 8.1.1. Exportacions autoritzades i realitzades de material de defensa de la UE a RCA 2005-2013 (evolució temporal)
24 Taula 8.1.3. Exportacions mundials d'armes petites i lleugeres a RCA (2005-2014) per tipus d'armament
24 Gràfic 8.1.2. Exportacions mundials d'armes petites i lleugeres a RCA (2005-2014)
23 Gràfic 8.1.3. Exportacions mundials realitzades a RCA per tipus d'armament (2005-2013)
25 Taula 8.1.4. Exportacions mundials realitzades a RCA d'armes petites i lleugeres per tipus d'armament (2005-2014)
25 Taula 8.1.5. Exportacions mundials realitzades a RCA d'armes petites i lleugeres (2005-2014)
26 Taula 8.2.1. Exportacions realitzades d'armes petites i lleugeres de l'Estat espanyol a RCA el 2005-2013 (evolució temporal)
26 Gràfic 8.2.1. Exportacions realitzades d'armes petites i lleugeres de l'estat espanyol en 2005-2013 (evolució temporal)
26 Taula 8.2.2. Exportacions d'armes de caça i tir esportiu (2008-2014)
27 Taula 8.2.3. Exportacions espanyoles a RCA per províncies d'armes petites i lleugeres (2005-2013)
28 Taula 9.1.1. Armes identificades a RCA per grup armat
29 Taula 9.1.2. Armes trobades procedents d'Espanya
29 Taula 9.1.3. Existències estimades d'armes lleugeres a RCA. Òrgans i agències estatals i altres grups armats no estatals i tipus d'armes a setembre de 2003
29 Taula 9.2.1. Evolució personal militar a RCA (2005-2015)
29 Taula 9.2.2. Evolució despesa militar a RCA (2005-2014)

RESUM EXECUTIU

Des de la seva independència *de iure* de França el 1960, la situació a la República Centreafricana s'ha caracteritzat per una contínua inestabilitat política, que ha desembocat en diversos cops d'Estat i dictadures militars –la més greu de totes elles la liderada per l'emperador Bokassa als anys setanta. Les claus de la situació són d'índole interna i externa. Hi ha una confrontació entre elits polítiques que competeixen pel poder i el conjunt de la població del país que s'ha vist exclosa, i diversos països de la regió com el Txad, Sudan i Líbia, que també han jugat el seu paper en el tauler regional per ampliar la seva influència, a més de França i la Xina, competint pels recursos naturals del país. La crisi i desintegració que pateix el país en l'actualitat té nombrosos elements vinculats a clivatges ètnics, a l'existència de nombrosos grups armats (antiga coalició Séléka i milícies anti-balaka) cada cop més fragmentats i progressivament més vinculats a la criminalitat, a la instrumentalització de la religió, entre d'altres factors. Les tensions intercomunitàries han dificultat els esforços per a construir la unitat nacional i reparar el seu teixit social.

Després de les eleccions de 2005, guanyades per François Bozizé i que van consolidar el cop d'Estat perpetrat prèviament per aquest, sorgeixen diferents moviments insurgents al nord del país, de confessió musulmana, que al desembre de 2012 van forçar la celebració de negociacions de pau. Al gener de 2013 a Libreville el Govern de François Bozizé i la coalició de grups armats, anomenada Séléka, van acordar un Govern de transició però Séléka va decidir trencar l'acord i va prendre el poder enderrocant a Bozizé. No obstant això, milícies d'autodefensa ("anti-balaka") i sectors de l'Exèrcit i partidaris de Bozizé es van rebel·lar contra el Govern de Séléka, creant un clima de caos i impunitat generalitzada, i al desembre de 2013 una nova ofensiva va posar fi al Govern de Séléka i es va configurar un Govern de transició liderat per Catherine Samba-Panza al gener de 2014. França, la UE i una missió regional (rellevada per una missió de l'ONU) van intervenir militarment per intentar controlar la situació. Els líders regionals, encapçalats pel congolès Denis Sassou-Nguesso, van facilitar iniciatives de diàleg en paral·lel a la configuració d'un procés de diàleg nacional. El procés de diàleg nacional va culminar al maig de 2015, però la seva implementació segueix parcialment pendent. Les eleccions de desembre de 2015 – febrer de 2016 han donat peu a la formació d'un nou govern, però els reptes pel que fa a la governabilitat continuen pendents.

Pel que fa a l'armamentisme, el fet de no rebre material militar de consideració i de disposar d'unes Forces Armades tradicionalment reduïdes, han estat factors que han jugat un paper important en el conflicte. També ha tingut influència una presència militar permanent de l'ex-metròpoli i d'altres forces internacionals. Tanmateix, l'RCA sí que ha sigut objectiu de les vendes d'armament d'alguns dels principals països exportadors del món, sobretot d'armes petites i lleugeres. Entre els principals venedors apareixen els primers exportadors de materials de defensa de la UE, així com alguns dels més actius venedors d'armes de petit calibre i les seves municions, com és el cas de la Xina. En quant a Espanya, es constata un dinàmic paper en la venda d'armes petites i especialment de municions de caça i tir esportiu, identificades en zones d'enfrontaments armats.

1. INTRODUCCIÓ

Aquest estudi és fruit del seguiment i anàlisi de l'actualitat internacional a partir de nombroses fonts i mitjans de comunicació de caràcter local, regional i internacional així com d'organitzacions locals i d'abast internacional, i d'una revisió de la literatura especialitzada en la qüestió, i de les diferents bases de dades de conflictes d'arreu del món (ACLED, UCDP/PRIO i IISS, entre d'altres). L'anàlisi de l'armamentisme està basat en els principals informes realitzats ad-hoc sobre les transferències d'armes al conflicte, diversos informes d'alguns dels principals centres de recerca sobre transferències d'armes com SIPRI i Small Arms Survey. En referència al cas espanyol s'han considerat els informes oficials del govern espanyol i els realitzats pel propi Centre Delàs. Finalment, s'han consultat les principals bases de dades de comerç d'armes: SIPRI i NISAT d'àmbit mundial i Centre Delàs de les vendes d'armes espanyoles i DATACOMEX. Pel que fa a la presència militar, les fonts principals utilitzades han estat la base de dades de despesa militar del SIPRI i els informes anuals de l'IISS.

L'estudi consta de deu capítols, encapçalats per una introducció metodològica. El capítol segon pretén identificar les arrels i causes del conflicte que pateix el país. El tercer capítol resumeix l'ascens al poder d'un dels principals líder polítics de l'actualitat del país, François Bozizé. Posteriorment, el quart capítol introdueix el darrer període de violència i inestabilitat, seguit d'un cinquè capítol que analitza les diferents iniciatives locals i regionals de cara a promoure el diàleg i les negociacions de pau. El sisè capítol fa una revisió del darrer període electoral. El setè capítol fa referència a la dimensió de gènere en el conflicte que pateix el país, des de diferents perspectives. L'anàlisi de l'armamentisme al conflicte de l'RCA es presenta en el capítol vuitè, amb diferents apartats. Un primer fa referència a les exportacions d'armament amb destinació a l'RCA des de qualsevol país, prestant especial atenció als Estats membres de la UE. El segon apartat analitza les exportacions d'armes espanyoles, ja que Espanya és identificat com un actor rellevant en les transferències d'armes i municions a territori centreafricà. Posteriorment, el capítol novè incorpora una primera part on s'analitzen des d'un punt de vista qualitatiu les transferències més significatives d'armes, les desviacions d'aquestes a grups armats i la identificació d'armes trobades sobre el terreny, i una segona part on es presenta un anàlisi paral·lel del militarisme a l'RCA tant pel que fa a la despesa militar com a les Forces Armades sobre el terreny en quant a procedència i nombre d'efectius. Finalment, es plantegen alguns reptes pendents oberts en aquesta nova etapa en el capítol desè i s'aporten unes conclusions preliminars relatives als diferents capítols de l'estudi.

2. LES ARRELS DEL CONFLICTE

Des de la seva independència el 1960, la situació a la República Centreafricana (RCA) –un país sense sortida al mar de quasi cinc milions de persones i un territori de tamany similar al de França– s'ha caracteritzat per una contínua inestabilitat política, que ha desembocat en diversos cops d'Estat i dictadures militars. Des de 1980 s'han celebrat cinc fòrums nacionals de diàleg i reconciliació que no han aconseguit posar fi a la inestabilitat derivada dels problemes de governabilitat i fragilitat institucional. Les claus de la situació actual al país són d'índole interna i externa.

Interna, perquè hi ha una confrontació entre elits polítiques pertanyents a diferents famílies i ètnies que competeixen pels recursos econòmics del país. Aquestes tensions es veuen exacerbades per la marginació de les Forces Armades centreafricanes (FACA) pels successius líders centreafricans des de la independència, alguns dels quals preferien la protecció francesa per sobre de la dels propis Exèrcits. Els líders polítics utilitzen les FACA com un instrument militar per guanyar poder o mantenir-se al poder. Els presidents construeixen un Exèrcit amb el què poden confiar, principalment compost d'oficials que compartien els seus respectius antecedents ètnics. En conseqüència, els nous presidents entrants temen una part de l'Exèrcit, que roman fidel al deposat president i poden suposar una amenaça futura. A més, la fragilitat institucional, l'absència de democràcia i l'exclusió d'amplis sectors de la població i de projectes socials i humans de la governabilitat del país, la instrumentalització de les diferències ètniques, les dificultats econòmiques que travessen els diferents governs afectats per anys de corrupció i sempre a punt de fer fallida, i la destrucció del teixit social, han estat les principals qüestions que es troben en els orígens de les diferents rebel·lions que ha patit el país des de la seva independència fins a l'actualitat.

La marginació de les Forces Armades, la fragilitat institucional, l'exclusió d'amplis sectors de població de la governabilitat del país i la instrumentalització de les diferències ètniques es troben a l'origen del conflicte

I externa, pel paper que han jugat històricament els seus veïns Txad, Sudan i Líbia, desitjosos d'ampliar la seva àrea d'influència a l'Àfrica Central; per la riquesa de l'RCA en recursos naturals (diamants, urani, or, fustes nobles, jaciments potencials de petroli i gas); per la seva localització estratègica en el centre del continent; entre les principals qüestions. Cal destacar el paper de França com a potència colonial (des de finals del segle XIX, ja que el 1888 va fundar en territori centreafricà al Congo francès, i posteriorment ho va integrar en la Àfrica equatorial francesa) que ha exercit gran control sobre els diferents governs establerts, i de Xina, competint pels recursos naturals del país. Els problemes de governabilitat sumats al clima d'inestabilitat política i la persistència de la violència a nivell regional han contribuït a exacerbar la inestabilitat al país, al que se suma la proliferació d'armes lleugeres i combatents procedents dels conflictes que afecten els seus veïns, com Txad, Sudan i la República Democràtica del Congo (RDC).

Sis líders polítics han dominat l'esfera política del país des de la independència al 1960. David Dacko es va convertir en el primer president del país en un sistema de partit únic, del que va ser expulsat via un cop d'Estat perpetrat pel seu cosí, el coronel Jean-Bedel Bokassa. Des de 1965, el país va viure sota l'opressió del règim de Bokassa. El país ha estat governat des de la independència de França per líders polítics procedents del sud-oest del país. Nombroses personalitats polítiques del país procedeixen de l'ètnia gbaya, la més nombrosa (un terç de la població del país), com Ange-Félix Patassé o François Bozizé, i al mateix temps molts d'aquests líders polítics des de la independència formen part d'aquesta mateixa classe política que ha governat el país i que ha transitat per l'Exèrcit colonial francés abans de dirigir el país (Bokassa, Dacko, Kolingba, entre d'altres) o han estat generals o caps d'Estat Major dels líders que després han intentat enderrocar.[1]

El govern de Bokassa (1965-1979) es va caracteritzar per la corrupció, l'espoliació dels recursos naturals, l'absència de llibertats i la repressió de la dissidència. Amb el suport de França, es va coronar emperador i va governar fins a 1979, quan la progressiva aproximació al règim

1. Bozizé fou general de Bokassa i ministre de Defensa de Dacko; Dacko fou ministre amb el líder de la independència, Barthélemy Boganda, i cosí llunyà de Bokassa; Kolingba fou ambaixador de Bokassa i quan aquest patí el cop d'Estat de Dacko, es convertí en cap de l'Estat Major de Dacko, i posteriorment dugué a terme un cop d'Estat contra el seu tutor, Dacko, a qui substitueix, qui al seu torn després dugué a terme un altre cop d'Estat contra Patassé, després d'haver perdut contra ell a les urnes; i Patassé, al seu torn, fou primer ministre de Bokassa, entre d'altres connexions.
2. Les xifres oscil·len entre 100 i 400 estudiants morts segons les fonts, al gener de 1979. Aquesta data s'ha convertit en una fita per la lluita per la democràcia i els drets humans al país.

líbi del jove Muammar Gaddafi va encendre les alarmes de les cancelleries europees. El país es va convertir en un aliat incòmode per a França, que va conspirar recolzant al seu predecessor, David Dacko, per a substituir a Bokassa i recuperar el poder. El detonant d'una massacre d'estudiants[2] (perpetrada pel que anys després arribà a ser president del país, el general François Bozizé) contribuí a justificar el canvi de postura de França. Des d'aquesta data el país es va trobar dominat novament per governs militars (David Dacko, André Kolingba) fins que al setembre de 1993, Ange-Félix Patassé, exprimer ministre de Bokassa, fou escollit president. Els anys noranta es caracteritzen per una successió de rebel·lions i intents de substituir Patassé per la força, la qual cosa posa de manifest l'extrema fragilitat de les institucions polítiques del país. El 1996, tres motins contra el govern per part d'un grup de soldats obliguen el president a sol·licitar novament la intervenció militar dels paracaigudistes francesos per derrotar-los. Arran d'aquests fets, Patassé i el líder rebel, Anicet Saulet, van acordar el reemplaçament dels efectius francesos per una guàrdia integrada per països africans, encara que finançada per París. Posteriorment, Patassé es va allunyar de França per buscar suport als EUA, exigint la retirada de les tropes franceses. El 1998, el Consell de Seguretat de l'ONU va autoritzar l'enviament d'una missió de l'ONU al país (MINURCA), que a partir de l'any 2000 es convertí en BONUCA. Fins a 13 missions internacionals de caràcter bàsicament militar han estat presents al país des dels anys noranta fins l'actualitat.

3. L'ASCENS DE BOZIZÉ

Amb el pas dels anys un dels líders que es va fer un lloc decisiu en la política centreafricana i que en l'actualitat continua jugant un paper important en el país és François Bozizé. Després de l'operació Barracuda al setembre de 1979, amb la que França contribuí a derrocar a Bokassa, accedeix al poder David Dacko, i el general François Bozizé es converteix en el seu ministre de Defensa. Al 1982 Bozizé i Ange-Félix Patassé duen a terme un intent de cop d'Estat que fracassa i s'exilien a Togo. Bozizé era el líder militar i Patassé el cap polític del fracassat cop d'Estat. El 1993 es celebren les primeres eleccions multipartidistes al país des de la independència, on aconsegueix la victòria Ange-Félix Patassé. Patassé derrota a la resta de contrincants, entre ells Bozizé. Patassé, al poder entre 1993 i 2003 (va guanyar les primeres eleccions democràtiques celebrades al país des de 1960), ja va patir diversos intents de cop d'Estat entre 1996 i 1997 per sectors propers al seu predecessor, André Kolingba, sectors coneguts com del sud en contraposició a l'origen del centre-nord de Patassé, dels quals també formava part Bozizé. Amb el pas dels anys Bozizé es converteix en la mà dreta de Patassé i la seva corretja de transmissió a l'Exèrcit, i amb l'ajuda francesa aconsegueix superar els intents de cop d'Estat de 1996 i 1997 i va adquirint més poder en el sí del Govern. Tots dos van aconseguir integrar el gran nord cristià a les estructures polítiques del Govern. Després d'un altre intent de cop d'Estat al 2001 contra Patassé, salvat amb el suport militar libi, Patassé trenca amb Bozizé i l'acusa d'haver-hi participat. Aquest decideix exiliar-se al Txad, des d'on inicia una rebel·lió per a prendre el poder a l'RCA.

Quadre 3.1. Afiliació dels grups armats, 2014

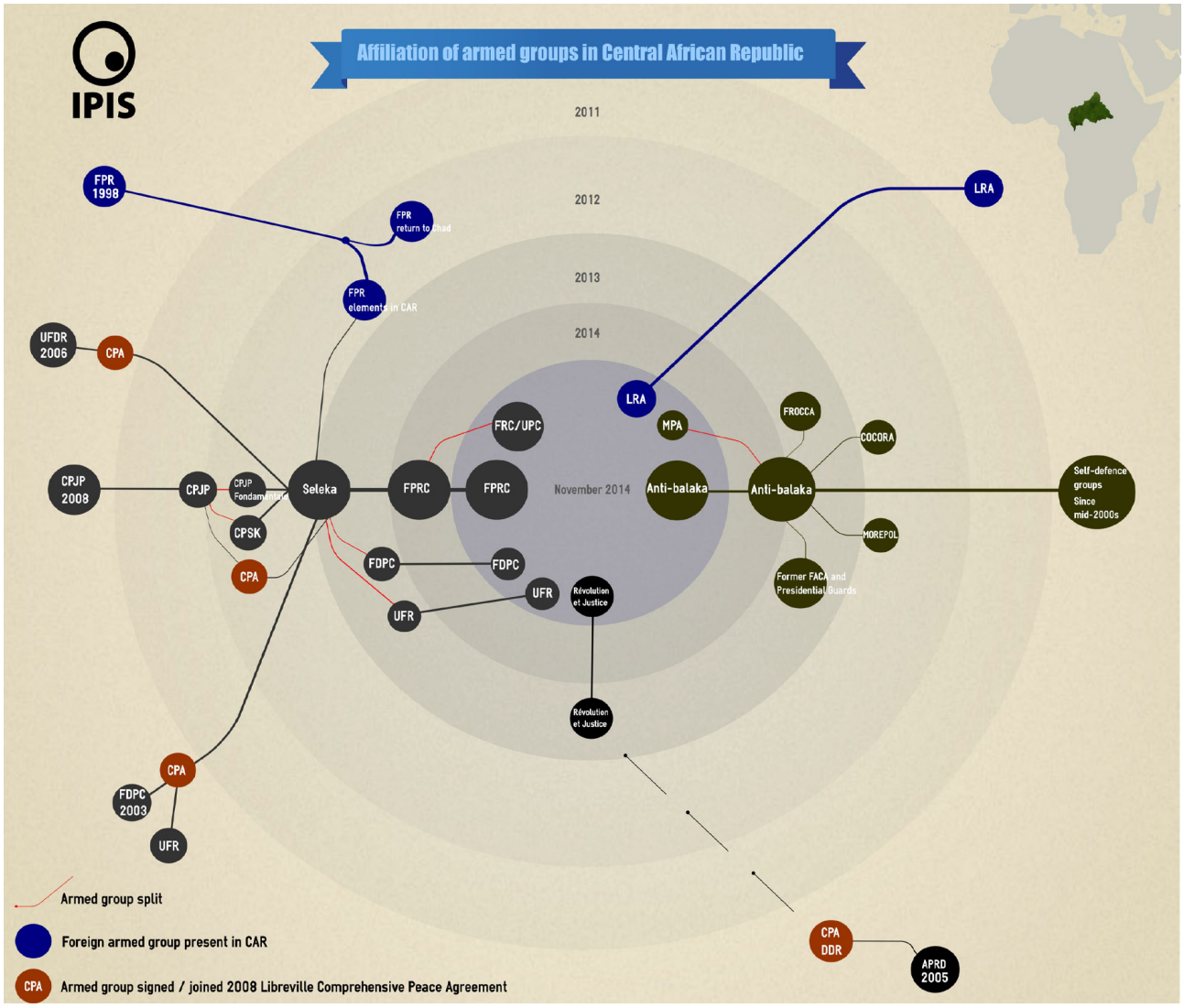

Font: Mapping Conflict Motives: The Central African Republic, IPIS, novembre.

A l'octubre de 2002 la nova rebel·lió liderada per François Bozizé amb l'ajuda de mercenaris txadians i el grup armat congolès MLC, liderat per Jean-Pierre Bemba, i que compta amb el suport d'Uganda, culmina al març de 2003 amb la caiguda del govern d'Ange-Félix Patassé i la proclamació del nou president. França, veient la progressiva pèrdua de poder de Patassé, decideix no intervenir per a facilitar la caiguda de Patassé. Posteriorment, França envia les seves tropes, quatre anys després d'haver retirat les seves bases militars, per assegurar la victòria del cop, tal com ja havia fet al Txad i al Congo. Bozizé convoca eleccions presidencials al maig de 2005, en què venç i legitima definitivament el seu cop d'Estat. No obstant això, encara que les eleccions van ser declarades transparents per la comunitat internacional, l'exclusió de Patassé com a candidat va ser un factor que va motivar als seus aliats per iniciar una altra rebel·lió, en aquest cas contra el nou govern de Bozizé.

El cop d'Estat que va portar al poder François Bozizé contra Ange-Félix Patassé el 2003 i el frau electoral en les eleccions de 2005, i sobretot l'exclusió d'amplis sectors de la població, van ser el germen dels diferents moviments insurgents que van sorgir al nord i nord-est del país. Des de l'inici Bozizé va ser confrontat per grups armats que desafiaven la seva autoritat, però que tenien ambicions limitades a nivell polític o territorial. Segons assenyalen algunes fonts, alguns dels grups armats centreafricans tenen orígens similars. Els abusos i repressió dels cossos de seguretat van alimentar els greuges de grups d'autodefensa ja existents que van respondre als abusos governamentals, i actors polítics marginats van utilitzar a aquestes milícies de caràcter rural com una palanca d'accés a la política nacional. La manipulació dels resultats electorals i l'exigència d'un sistema polític més democràtic van ser els seus principals demandes. La població del nord, i les comunitats del nord-est del país, principalment musulmanes, s'han vist marginades històricament del poder i fins i tot hi ha una part d'aquesta població que no té la nacionalitat centreafricana per tenir un origen nòmada transhumant. Diferents grups armats van sorgir en l'any 2005 per intentar enderrocar Bozizé, els principals van ser: l'Armée Populaire pour la Restauration de la République et de la Démocratie (APRD) dirigit per Jean-Jacques Demafouth; la Union des Forces du Renouveau (UFR) liderada per Florian Njadder-Bedaya; la Union des Forces Démocratiques pour le Rassemblement (UFDR) liderada per Michel Djotodia i Damane Zakaria; i el Front Démocratique pour le Peuple Africaine (FDPC) liderat per Abdoulaye Miskine. Alguns d'aquests grups armats i els seus líders es troben en la gènesi de la creació de Séléka a l'any 2012 o es troben associats a ella. La UFR i la UFDR formaren part de Séléka, mentre que l'FDPC continuà actiu a l'oest, a la frontera amb Camerun, on continuà duent a terme saquejos i atacs als combois. Per contra, membres de l'APRD es van incorporar a milícies anti-balaka o a un grup que es formà a finals de 2013 a la regió de Ouham Pendé, Revolution and Justice, liderat per Armel Sayo (militar proper a Patassé), i que continua actiu.

Els abusos i repressió dels cossos de seguretat van alimentar els greuges de grups d'autodefensa ja existents, i actors polítics marginats van utilitzar a aquestes milícies de caràcter rural com una palanca d'accés a la política nacional

L'any 2007, François Bozizé va promoure l'anomenat Diàleg Polític Inclusiu (DPI) per reconciliar els diferents grups polítics i militars existents al país. El DPI va patir diversos retards i finalment es va celebrar al desembre de 2008. En paral·lel, entre 2007 i 2008 els diferents grups van aconseguir acords de pau amb el govern de Bozizé que van suposar la seva inclusió en les estructures de poder i la seva participació en el DPI. Al febrer de 2007 el FDPC va aconseguir un acord amb el Govern a Sirte (Líbia) amb la mediació del president libi, Muammar Gaddafi, i el 2008 el UFDR i l'APRD van signar l'Acord de Pau de Libreville amb el Govern centreafricà, amb la mediació del president gabonès, Omar Bongo –Bongo parla sango, la llengua nacional centreafricana, i Bozizé és nascut a Gabon, fet que posa de manifest la bona relació entre tots dos. En paral·lel, a mitjans de juliol va entrar en vigor la missió de consolidació de la pau MICOPAX. MICOPAX era una missió de la Força Multinacional dels Estats d'Àfrica Central (FOMAC) sorgida de la Comunitat Econòmica d'Estats d'Àfrica Central (CEEAC). Aquesta va reemplaçar a la Força Multinacional a RCA (FOMUC) creada l'octubre de 2002. La MICOPAX comptava amb el suport financer i logístic de la UE i de França.

La Comunitat Econòmica i Monetària d'Àfrica Central (CEMAC), l'Oficina de Suport a la Construcció de la Pau de l'ONU (BONUCA), l'Organització Internacional de la Francofonia (OIF) i el Centre per al Diàleg Humanitari (HD) van facilitar el DPI encara que bona part de les recomanacions no es van dur a la pràctica. Entre

elles destacava l'establiment d'un govern d'unitat nacional i d'una comissió electoral independent abans de les eleccions previstes per al 2010, que es van posposar per a 2011. L'acord de Libreville establia una amnistia per a les insurreccions, un programa de DDR i la reforma del sector de la seguretat, encara que mai es va posar en pràctica.

Un altre actor present al panorama centreafricà és el grup armat d'origen ugandès, Lord's Resistance Army (LRA). Format al 1987 al nord d'Uganda i sota el lideratge del messiànic Joseph Kony, pretenia enderrocar el Govern de Yoweri Museveni i treure de la marginació la regió nord d'Uganda. El fracàs de les negociacions de pau entre l'LRA i el Govern ugandès celebrades entre el 2006 i el 2008 i l'ofensiva posterior de les Forces Armades ugandeses cap a les seves bases a l'RDC van empènyer el grup cap a Sudan del Sud i l'RCA. En l'actualitat opera amb petits grups que es dediquen bàsicament a activitats de depredació i saqueig per a assegurar la seva supervivència principalment a les províncies congoleses frontereres de Haut Uélé i Bas Uélé (nord-est de l'RDC) i a les prefectures d'Haute-Kotto i Mbomou, al sud-est de l'RCA. El grup sobreviu gràcies a la descoordinació interestatal, així com a l'aliança oportunista amb altres grups de l'escenari centreafricà i el comerç il·lícit d'ivori, diamants i or. La iniciativa de cooperació regional per a eliminar l'LRA, liderada per Uganda, a la que pertanyen aquest país, l'RDC i Sudan del Sud, amb el suport logístic del comandament dels EUA a l'Àfrica (AFRICOM) no ha aconseguit desarticular el grup. Diferents informes assenyalen que Joseph Kony tindria la seva base entre l'RCA i Kafia Kingi, enclau situat a Sudan del Sud fronterer amb Sudan i l'RCA.

L'ugandès LRA, present al sud-est de l'RCA, sobreviu gràcies a la poca coordinació de l'ofensiva regional, a l'aliança oportunista amb altres grups de l'escenari centreafricà i al comerç il·lícit d'ivori, diamants i or

4. EL DARRER CICLE DE VIOLÈNCIA?

Al 2012 es va produir la creació d'una nova coalició de grups armats al nord-est del país anomenada Séléka. Aquest ressorgiment de la insurgència armada al nord adquireix una mirada transversal i unificada, resultat de l'abandonament de la regió nord del país per part del govern i la creixent influència d'actors regionals com Txad i Sudan. La incapacitat del govern per a enfortir la seva autoritat a aquestes regions ja sigui mitjançant la repressió o permetent que grups que s'havien sumat al govern via acords de pau en el passat fossin els garants de la seguretat va convertir la regió nord en un espai procliu a la proliferació de grups armats i la circulació d'armes i combatents entre el sud-est de Txad i l'oest de la regió sudanesa de Darfur. Aquesta coalició liderada per Michel Djotodia al desembre de 2012 va aconseguir arribar a les portes de la capital, forçant la celebració de noves converses de pau, novament a Libreville.

Quadre 4.1. Què hi ha darrera Séléka?

Els grups armats que creen Séléka l'any 2012 són principalment la **Union des Forces Démocratiques pour le Rassemblement (UFDR)** i dos faccions del grup **Convention des Patriotes pour la Justice et la Paix (CPJP)** (CPSK i CPJP Fondamentale). Al començament, Séléka es va alimentar de mercenaris provinents de Sudan i de Txad, i va entrar amb aliances tàctiques amb altres grups presents a l'RCA, com l'FPR (txadians liderats per Baba Laddé) i el FDPC. La UFDR es forma al novembre de 2006 a les prefectures de Vakaga i Haute-Kotto. La UFDR agrupa diferents grups i líders, entre els que destaca Michel Djotodia, Abakar Sabone (líder del grup MLCJ) o Hassan Justin (membre de la guàrdia presidencial de Patassé), i la majoria dels alts càrrecs de Séléka sorgeixen de la UFDR. La UFDR signà l'acord de pau de Libreville el 2008. La CPJP es va formar al 2008 al nord-est i fou liderada per Abdoulaye Hissène, formada principalment per membres de la comunitat runga, té centreafricans entre els seus rangs i també txadians i sudanesos. S'havia oposat a la UFDR per clivatges ètnics i pel control dels recursos naturals, havia exigit la investigació de la mort del seu líder, Charles Massi. Aquest grup, per divisions entre el seus líders de cara a forjar una aliança més ferma contra Bozizé junt amb la UFDR al març de 2012, pràcticament es desintegrà i s'adherí a l'acord de pau (de 2008) l'any 2012. Alguns dels seus comandants, com Nourredine Adam, que va crear el **CPJP Fondamentale**, o Moussa Dhafane, que va crear la **Convention Patriotique du Salut du Kodro (CPSK)**, es van unir a Séléka. El CPSK es va crear al juny de 2012, i posteriorment és l'origen de Séléka Rénovée. Nourredine Adam (CPJP Fondamentale) i Moussa Dhafane (CPSK) es reuniren a l'agost a N'Djamena i a setembre van anunciar la creació de Séléka (aliança en sango, la llengua cooficial juntament amb el francès). De setembre a desembre ambdós líders van convèncer a Djotodia a que s'unís al nou projecte. A partir de l'aliança d'aquests tres grups centreafricans i davant les dimensions que agafà l'ofensiva de desembre de 2012, nombrosos mercenaris sudanesos i txadians s'afegiren al projecte. En el moment de la presa de Bangui al març de 2013, s'estima que la força de Séléka ronda els 10.000-20.000 combatents, segon la mateixa UA.[3] Altres fonts situaven en 5.000 els combatents centreafricans als que s'afegiren uns 10.000 combatents estrangers.[4] Tanmateix, Séléka pren Bangui amb uns 4.000 combatents, i a les converses amb l'ONU sobre la seva inclusió al programa de DDR el seu lideratge estima que tenen a entre 7.000 i 10.000 combatents sota el seu comandament.

Séléka no només planteja el desenvolupament del nord-est del país, sinó que exigeix una reforma del poder, denúncia l'incompliment en la implementació dels acords assolits i de les recomanacions del Diàleg Polític Inclusiu de 2007, la investigació de les greus violacions dels drets humans comeses durant el mandat de Bozizé, compensacions econòmiques per als seus combatents i la restitució dels diamants o l'or robat pel règim l'any 2008, durant l'operació Closing Gate[5]. Séléka va denunciar la discriminació i marginació de la població del nord-est com una de les principals i inicials demandes, però no es va plantejar en termes religiosos. Tanmateix, durant les primeres ofensives a l'est, els combatents semblaven discriminar entre la població musulmana i la no-musulmana, tot i que la comunitat musulmana no en sortí tampoc indemne, de la violència. Quan les milícies anti-balaka es van organitzar i van ser més actives, els cristians es van convertir en blanc més específicament amb atacs dirigits, i les queixes relatives a la discriminació contra els musulmans es van fer més prominents. Un cop al poder, el lideratge de Séléka no va prendre cap iniciativa per al desenvolupament socioeconòmic o el bon govern. Mentrestant, el president i el seu entorn es van beneficiar del seu accés al poder i als fons públics per al seu enriquiment personal.

3. African Union Commission, Report of the Chairperson of the Commission on the situation in the Central African Republic, 18 June 2013, p. 5.
4. FIDH, Central African Republic: A country in the hands of Seleka war criminals, September 2013, p. 16, https://www.fidh.org/IMG/pdf/rca616a2013basdef.pdf
5. Weyns, Yannick; Hoex, Lotte; Hilgert, Filip; Spittaels, Steven (2014), Mapping Conflict Motives: The Central African Republic, IPIS, novembre.

La CEEAC va facilitar aquestes converses de pau, que van tenir lloc el 10 de gener de 2013. Els EUA, França i la UE van instar les dues parts a arribar a una solució política i a protegir la població civil. França va anunciar que no intervindria en el contenciós, rebutjant la petició del president Bozizé perquè intervingués militarment. Les converses van conduir a la signatura d'un acord que incloïa un alto el foc entre les parts i la permanència en el poder de Bozizé fins a culminar el seu mandat el 2016. L'acord a més contenia la formació d'un govern d'unitat nacional encarregat d'organitzar eleccions legislatives anticipades en el terme d'un any, després de la dissolució de

Mapa 4.1. La crisi de l'RCA (2013-2014)

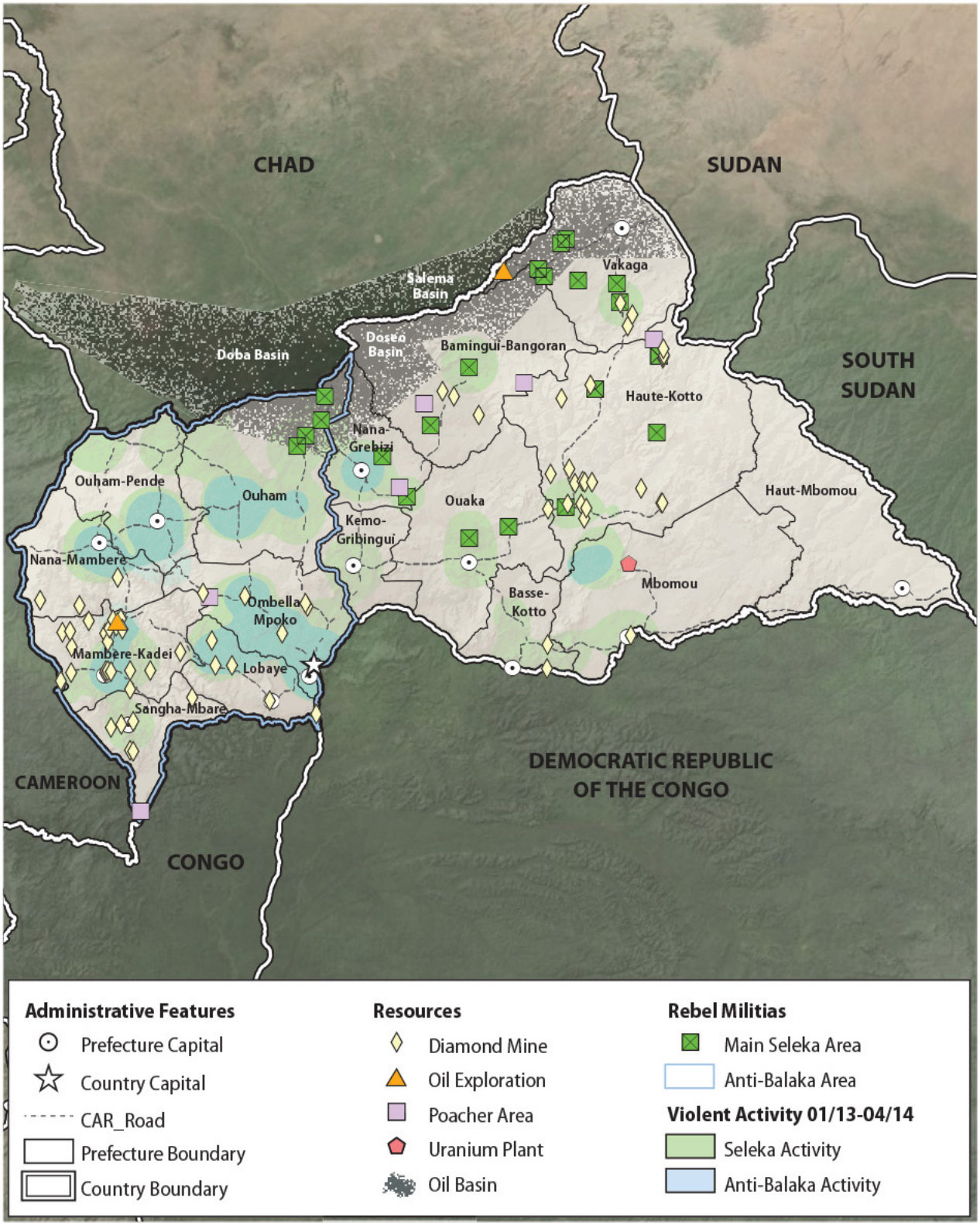

l'Assemblea Nacional. Aquest Govern havia de ser inclusiu, en què participés l'oposició política i el primer ministre també sorgís de l'oposició. La MICOPAX havia de ser reconfigurada i el seu objectiu havia de ser l'aplicació dels acords. Igualment, les forces estrangeres havien de retirar-se del país. No obstant això, la violència va persistir per part d'alguns grups membres de Séléka oposats a l'acord, i al febrer, la rebel·lió va acusar Bozizé d'incompliment dels pactes i va amenaçar amb el retorn a les armes. A finals de març va executar la seva amenaça i va dur a terme una ofensiva contra la capital, Bangui, forçant la fugida de Bozizé, juntament amb la seva família, a RDC. El líder de la rebel·lió, Michel Djotodia, es va convertir en el nou president del país, i Nicolas Tiangaye va ser renovat com a primer ministre, que al seu torn va nomenar un nou govern que incloïa les diferents tendències polítiques tal com establia l'acord de Libreville: membres de la rebel·lió, de l'antiga oposició i de la societat civil.

No obstant això, durant l'any 2013 la situació al país es va anar agreujant i es va posar de manifest la incapacitat governamental per fer front als nombrosos reptes que el país afronta. Els membres de la coalició rebel que va consagrar al poder a Djotodia, Séléka, van instaurar un clima de violència i impunitat generalitzada, que progressivament es va vincular a les diferències religioses del país. En paral·lel, es van començar a organitzar milícies d'autodefensa, conegudes com a "anti-balaka", de confessió cristiana, majoritària al país, que es van enfrontar a Séléka, de confessió musulmana, vista com estrangera i que, efectivament, té entre els seus membres alguns combatents procedents de països veïns, tot i que també en formen part antics aliats del president Patassé. Sectors pròxims a l'ex president Bozizé també es trobaven darrere de l'aparició d'aquestes milícies anti-balaka.

Quadre 4.2. Qui són els anti-balaka?

"Balaka" és una paraula que en la llengua cooficial sango significa matxet. Altres fonts assenyalen que també al·ludeix als francesos per les bales dels rifles automàtics AK-47 ("balle AK") . Així, la mescla de les dos idees implica ser "invencible", el poder sobre els matxets i les bales (anti-balaka). Això va acompanyat d'encants, disfresses i trofeus que pengen dels colls dels combatents (anomenats gris-gris) utilitzats per a proporcionar-los immunitat a les armes de l'enemic, producte de les creences i pràctiques animistes arrelades a les tradicions religioses del país. El terme es va començar a difondre cap al 2009, quan s'aplica a les unitats d'autodefensa creades pel president François Bozizé –en absència de forces de seguretat estatals eficaces– per protegir les comunitats dels atacs de bandits de carretera o lladres de bestiar (zaraguinas, coupeurs de route). Després del cop d'Estat de març del 2013, molts membres de l'Exèrcit (FACA) es van unir a les milícies. Un fet que posa de manifest això és que al 2015 i principis de 2016, diverses veus anti-balaka han cridat als membres a integrar-se a l'Exèrcit "amb el rang apropiat". Consten molts grups, i només a Bangui s'estima que hi han més de 10 milícies, amb base als districtes de la ciutat, i moltes altres per tot el país. Els antics bastions musulmans de Bangui – PK12, PK13, Miskine i Kilo 5– són ara barris fantasma, desproveïts de residents musulmans. Després de la pujada al poder de Séléka al març de 2013, el govern va perdre part del control sobre els seus combatents arreu del país, que es dedicaren a atacar i saquejar pobles, a establir controls a les carreteres i a extorsionar a la població civil i el sector de la mineria artesanal. Progressivament soldats i civils es van anar unint a les anti-balaka no a causa de la seva fe sinó per una instint de venjança o per supervivència. Els ex membres de les FACA van entrenar a les milícies i coordinar els seus moviments, i a partir de setembre de 2013 van incrementar els atacs fins que al desembre de 2013 es van fer càrrec de Bangui en un bany de sang que costà més de mil víctimes mortals.

Els anti-balaka procedeixen del sud-oest del país que és majoritàriament cristià, justifiquen la seva extrema violència contra Séléka per les accions violentes que aquesta coalició va cometre a partir de la presa del poder però al mateix temps l'estenen contra les poblacions musulmanes. Reflectint el desenvolupament individualista de les milícies anti-balaka, no hi ha ideologia global per al moviment més enllà d'un desig indefinit per a la supervivència i la venjança, tot i que hi ha milícies que han estat vinculades a alts càrrecs polítics i miltars de l'expresident Bozizé que pretenen recuperar el poder. Poden existir ressentiments subjacents per la marginació del nord, però en general la convivència entre les comunitats sempre ha estat harmoniosa i l'endogàmia era comuna. Tanmateix, cal recordar que entre el segle XVII i principis del XX els caçadors d'esclaus àrabs musulmans procedents del Sàhara van saquejar les poblacions del que avui en dia és l'RCA i un sentiment de por vinculat a les batudes de les comunitats aflorà amb els atacs comesos per Séléka. Conforme ha avançat la desertificació del Sahel i el Sàhara s'ha expandit al sud, les comunitats seminòmades transhumants del nord també s'han traslladat cap al sud, incrementant la pressió sobre els recursos i les formes de vida sedentària i agrícola de les comunitats cristianes del sud. A més a més, com que el pasturatge cada cop es va fer menys viable, els musulmans es van convertir en comerciants i en el moment del cop d'Estat controlaven la majoria del sistema financer del país.

A principis de 2016, algunes d'aquestes milícies són la Coordination Nationale des Libérateurs du Peuple Centrafrican (CNLPC), formada el 2014 i dirigida per Patrice Edouard Ngaissona, amb forts vincles en aquell moment amb l'ex president Bozizé, i amb base al barri capitalí de Boy Rabe. Per altra banda, cal destacar la confrontació entre les dos coordinadores de milícies anti-balaka, a les que estan vinculades nombroses milícies i moviments. Una està dirigida per Ngaissona, posant de manifest la divisió al signar l'acord de DDR com a coordinador de la milícia però sent rebutjat per Maxime Mokom i Joachim Kokaté, que rebutjaren el lideratge de Ngaissona i s'erigiren en els veritables coordinadors de les diferents milícies. Tant Kokaté com Ngaissona havien estat ministres del govern de Bozizé, tot i que aquest ha negat tenir cap control sobre el grup.

La decisió del president Djotodia a principis d'octubre de 2013 de decretar la dissolució de Séléka va arribar tard i no va frenar els posteriors esdeveniments. A mitjans d'any el Consell de Pau i Seguretat de la UA va donar llum verda a la transformació de la MICOPAX i el seu component militar (FOMAC) en la Missió de Suport Internacional a la RCA (Misca / AFISM-CAR), liderada per la UA. La Misca tot just es va desplegar a la capital i a l'aeroport per garantir-ne la seguretat. A principis de desembre de 2013 es va produir una nova i greu escalada de violència quan les milícies anti-balaka van atacar la capital, desencadenant la resposta de Séléka i enfrontaments interconfessionals que van costar la vida a més d'un miler de persones. França va organitzar una cimera internacional sobre RCA a París, on va sol·licitar una major implicació de la comunitat internacional, i a mitjans de desembre va organitzar una cimera europea en què va demanar la participació de la UE a l'RCA i la creació d'una missió europea que reemplacés a la operació francesa Sangaris, qüestionada per la població local i titllada de parcial en el contenciós. A principis de gener de 2014 l'organització regional CEEAC, davant la caòtica situació, va celebrar una cimera a N'Djamena (Txad) perquè els membres del Consell Nacional de Transició (Parlament Provisional en RCA) i representants de partits polítics intentessin revertir la greu evolució dels esdeveniments. Aquests forçaren la dimissió de Djotodia a principis de 2014. Fou substituït per l'antiga alcaldessa de Bangui, Catherine Samba-Panza, procedent de la societat civil. França, la UE i la missió de la UA (Misca), van intervenir militarment per reduir els enfrontaments. Samba-Panza ha conduit la transició política fins a poder celebrar les eleccions entre finals de 2015 i el primer trimestre del 2016.

Quadre 4.3. L'era post Séléka a l'RCA

Les principals faccions de l'antiga coalició Séléka a finals de 2015 són el Front Populaire pour la Renaissance de la Centrafrique (FPRC), el Rassemblement Patriotique pour le Renouveau de la Centrafrique (RPRC), la Unité pour la Paix en Centrafrique (UPC), Séléka Rénovée i el Mouvement Patriotique pour la Centrafrique (MPC).

El Front Populaire pour la Renaissance de la Centrafrique (FPRC) està liderat per l'ex president i colpista Michel Djotodia i Nourredine Adam. A l'agost del 2014 Séléka es va reanomenar amb aquestes sigles. És la principal facció de l'antiga coalició i la seva àrea d'influència és el nord-est, a les regions de Bamingui-Bangoran, Vakaga i Haute Kotto. Rebutjà l'acord per a desarmar-se presentat al Fòrum de Bangui de 2015.

El Rassemblement Patriotique pour le Renouveau de la Centrafrique (RPRC) es va formar a Bria (regió d'Haute Kotto) al novembre de 2014, està liderat per Djoro Ahaba, que fou ministre al govern de Séléka. Com l'FPRC, l'RPRC està format majoritàriament per membres de la comunitat gula, però també per membres de la comunitat runga i grups àrabs.

La Unité pour la Paix en Centrafrique (UPC), principalment de la comunitat fulani, es va formar al setembre de 2014 després de divisions amb altres faccions de Séléka, està liderada per Ali Darassa i té una forta presència a Bambari. A finals de 2014 va formar una aliança amb Al Khatim, antic líder de Séléka, que controla Kabo i Moyenne Sido al centre i nord del país.

Moussa Dhaffane, segon vicepresident de la coalició Séléka, per desavinences amb Djotodia es va distanciar i va formar **Séléka Rénovée**. El **Mouvement Patriotique pour la Centrafrique (MPC)** va aparèixer a juliol de 2015 i està format per ex membres de Séléka de la regió de Kaga Bandoro, i el seu líder, Mohamed Bahar, és d'origen txadià i fou el cap d'intel·ligència i ministre de Defensa durant el govern de Djotodia, i també en forma part Al Khatim.

5. INICIATIVES REGIONALS

Els líders regionals, encapçalats pel president de la República del Congo, Denis Sassou-Nguesso, que es va convertir en el mediador oficial en el procés, van intentar promoure iniciatives de diàleg en paral·lel a la configuració d'un procés de diàleg nacional per intentar reunificar el país. La violència i els enfrontaments es van incrementar en les zones rurals, sobretot al centre i l'oest, per disputes i atacs contra la comunitat fulani, majoritàriament ramadera i musulmana, identificada amb Séléka i objectiu dels atacs de les milícies anti-balaka, segons ha destacat l'International Crisis Group. El país es va dividir de facto, amb una zona centre-nord més o menys controlada per les diferents faccions de Séléka i una zona sud on van proliferar les milícies anti-balaka i on el Govern i les missions internacionals van intentar garantir la seguretat. L'antiga coalició Séléka i les milícies anti-balaka no constituïen blocs politicomilitars homogenis i es trobaven fraccionades i sotmeses a tensions internes a nivell comunitari, de lideratge, greuges i particularitats locals. D'altra banda, la Misca va ser incapaç de controlar la situació i alguns contingents van ser acusats de parcialitat, com el txadià. En conseqüència, al març de 2014 el Consell de Seguretat de l'ONU va aprovar el traspàs de responsabilitats a una missió de l'ONU, la MINUSCA, tot i el descontent de la UA.[6]

El mandat de Samba-Panza es va veure caracteritzat per la seva incapacitat per controlar la greu situació i per la divisió de facto del país

El mandat de Samba-Panza es va veure caracteritzat per la seva incapacitat per controlar la greu situació. No obstant això, al juliol de 2014 es va aconseguir celebrar una conferència regional, el Fòrum per a la Reconciliació Nacional i el Diàleg Polític, entre el 21 i el 23 de juliol, que va aconseguir un acord de cessament d'hostilitats a Brazzaville però que va ser violat per les parts, i no va venir acompanyat d'un pla de desarmament. El mediador oficial en el procés va ser el president congolès Denis Sassou-Nguesso. Aquest acord de mínims assolit per una trentena de països i organitzacions internacionals que formen el Grup de Contacte Internacional per RCA, havia d'implicar l'entrada immediata en vigor del cessament d'hostilitats i va ser signat per una quarantena de representants centreafricans i estrangers. A la cimera van assistir unes 170 persones, representant a les milícies, al Govern de transició i als països veïns. No obstant això, el baix nivell dels representants dels grups armats i les divisions en el sí de les dues insurreccions es van veure reflectits en les lluites per designar els seus representants per a les negociacions. La classe política i les organitzacions de la societat civil també van estar divides entorn a la seva participació, i no tothom va estar present en el Fòrum. A més, diversos líders polítics i religiosos van demanar que les converses de pau es celebressin a l'interior del país. Als pocs dies els enfrontaments es van reprendre i l'acord va deixar de tenir validesa.

El Govern va sol·licitar la prolongació per sis mesos de la fase de transició iniciada el gener del 2014 i que havia de culminar al febrer de 2015. Denis Sassou-Nguesso va donar el seu vistiplau a perllongar la fase de transició, vigent fins a agost de 2015. L'ONU i els EUA van imposar sancions a l'antic president del país François Bozizé, el líder anti-balaka Lévi Yakité i al líder militar de Séléka Noureddine Adam. Els EUA fins i tot imposar sancions a l'antic líder de Séléka i antic president, Michel Djotodia, i al líder de l'FDPC, Abdoulaye Miskine. Davant l'estancament de la situació, el mediador oficial al conflicte, Denis Sassou-Nguesso, al desembre de 2014 va facilitar, al costat de Kenya, l'anomenat procés de Nairobi, que va consistir en promoure negociacions de pau entre representants dels expresidents centreafricans, Michel Djotodia (representant a l'antiga coalició Séléka) i François Bozizé (milícies antibalaka) que van culminar en l'anunci d'un acord d'alto el foc i el cessament d'hostilitats el 22 de gener de 2015 a Nairobi. No obstant això, l'acord va ser immediatament rebutjat i criticat per part del Govern i la comunitat internacional, ja que Bangui no va estar associada a les converses iniciades al desembre. Diversos diplomàtics van assenyalar que es tractava d'un simple catàleg de reivindicacions avançades pels partidaris dels dos antics presidents, Michel Djotodia (per Séléka, delegació encapçalada per Nourredine Adam) i François Bozizé (per les anti-balaka), i que no podia ser validat, segons va destacar el vice mediador oficial Soumeilou Boubei Maïga, exministre de Defensa de Mali. En l'acord anunciaven un alto

6. International Coalition for the Responsability to Protect, "In the Central African Republic, Urgent Challenges Mean UN Peacekeeping no 'Silver Bullet' Solution", 17 d'abril, https://icrtopblog.org/2014/04/17/in-the-central-african-republic-urgent-challenges-mean-un-peacekeeping-no-silver-bullet-solution/.

el foc i reclamaven una amnistia general, un canvi de Govern i una nova transició. El Govern va rebutjar de ple la proposta, i va estimar que només representava una maniobra destinada a bloquejar les pròximes eleccions i permetrem que algunes persones s'evadissin de la justícia. Nguesso en un primer moment havia acceptat el principi de les discussions, però va prendre distància davant el rebuig generalitzat i es va dissociar d'elles. Per intentar reconduir la situació i recuperar la iniciativa política, al febrer, tots dos expresidents centreafricans, Michel Djotodia i François Bozizé, van acordar la signatura d'una declaració comuna en què van assegurar sumar-se al procés de diàleg iniciat al juliol de 2014 al Congo-Brazzaville entre les diferents forces polítiques i militars i el Govern de transició liderat per Catherine Samba-Panza. L'acceptació de l'acord de Brazzaville equivalia a un reconeixement implícit de les autoritats que el van promoure, és a dir, de Samba-Panza. A més, tots dos van manifestar la seva disposició a participar en els preparatius del fòrum polític inclusiu que finalment es va celebrar a Bangui al maig i en les eleccions que havien de posar fi a la transició.

Prèviament, una desena de responsables polítics, entre els quals hi havia quatre antics primers ministres del país i futurs candidats a les eleccions presidencials, es van reunir a Roma el 27 de febrer de 2015, gràcies a la invitació de la Comunitat de Sant'Egidio, trobada emmarcada en les iniciatives governamentals de cara a celebrar el Fòrum de Reconciliació de Bangui. La Crida de Roma va comprometre als seus signants a no recórrer a la força per arribar a la presidència del país, a participar en les eleccions previstes al juliol i agost, a que aquestes siguin lliures i transparents i a respectar els resultats. La trobada a Roma va coincidir amb una visita oficial a Itàlia del mediador oficial al conflicte en RCA, el president congolès Denis Sassou-Nguesso, el que va ser considerat com una coincidència, però també com una nova temptativa del president congolès per externalitzar la seva mediació, ja que alguns analistes i premsa van assenyalar la fatiga de Nguesso respecte al dossier centreafricà especialment des del nomenament de Mahamat Kamoun com a nou primer ministre del país, la renovada influència del president del Txad en el contenciós i després del fracàs de la reunió de Nairobi.

Finalment, al maig de 2015 es va celebrar amb èxit l'anomenat Fòrum de Bangui per a la Reconciliació Nacional, que va reunir 700 representants i líders dels diversos grups i actors de la societat civil. Durant el Fòrum, que va tenir lloc entre el 4 i el 11 de maig, es va assolir un acord de pau conegut com a Pacte Republicà per a la pau, la reconciliació nacional i la reconstrucció del país.[7] Entre els presents hi havia el Govern de transició, els diversos partits polítics, els principals grups armats del país, la patronal, representants de la societat civil, líders comunitaris i grups religiosos. Es van celebrar diferents reunions i comissions temàtiques sobre els principals elements de l'agenda de construcció de pau del país, entre els quals destaca l'àmbit de la pau i la seguretat, la justícia i la reconciliació, el desenvolupament econòmic i social, i la governabilitat. Els principals acords van ser un nou cessament d'hostilitats, i el desarmament i la integració dels membres de les guerrilles en els cossos de seguretat; un calendari electoral, l'extensió de l'actual mandat de Samba-Panza i la reforma de la Constitució i del codi de nacionalitat; comissions de justícia i reconciliació; la promoció del desenvolupament econòmic i social, i la revitalització del sector agrícola, ramader i miner. HD, que ja havia estat implicada en el DPI el 2008, va estar donant suport al procés des 2014. Malgrat l'èxit de la convocatòria i els resultats, els reptes i dificultats existents són immensos en paral·lel a la persistència de la inseguretat i la violència.

7 Consejo de Seguridad de la ONU (2015), Pacto republicano para la paz, la reconciliación nacional y la reconstrucción de la República Centroafricana en Anexo I de la carta de fecha 15 de mayo de 2015 dirigida a la Presidenta del Consejo de Seguridad por el Encargado de Negocios interino de la Misión Permanente de la República Centroafricana ante las Naciones Unidas, S/2015/344, 15 de maig, http://peacemaker.un.org/node/2738.

6. TRANSICIÓ I ELECCIONS: PUNT DE PARTIDA O D'ARRIBADA?

La transició política va avançar al país tot i els retards en el procés electoral i la inestabilitat i violència permanent. Va persistir la violència i la inseguretat durant tot el 2015, tot i els esforços de les missions internacionals per garantir la seguretat. Tanmateix, la seva acció es va reduir a Bangui, mentre la resta del país seguia en mans dels actors rebels. El país va seguir dividit en dues grans zones d'influència: al nord, els grups que formaven l'antiga coalició Séléka; a la zona centre-oest, les milícies anti-balaka; i al sud-est, el grup armat d'origen ugandès LRA. Un

Mapa 6.1. Mapa de les zones d'influència dels actors a l'RCA (2015)

Font: International Crisis Group (2015), "Central African Republic: The Roots of Violence", Crisis Group Africa Report Nº230, 21 de setembre

exemple d'aquesta fragmentació va ser l'anunci del rebel Nourreddine Adam, líder d'una facció de Séléka, que va proclamar l'autonomia de la República de Logone, al nord, al desembre de 2015. L'epicentre de les confrontacions entre les milícies anti-balaka i elements de l'antiga coalició Séléka es va situar a la zona de contacte entre les respectives àrees d'influència, entre Batangafo, Kaga Bandoro i Bambari, tal com va destacar l'International Crisis Group, i els enfrontaments entre les milícies van estar acompanyats de tensions intercomunitàries. A més, es va mantenir un elevat clima d'inestabilitat i delinqüència a la zona fronterera amb el Camerun i part de la frontera amb el Txad, en mans dels zaraguines (assaltadors de camins). Amnistia Internacional va realitzar una crida al Govern per controlar el comerç il·lícit de diamants perquè podria estar finançant als grups armats.

Al juliol de 2015 Global Witness va assenyalar que empreses europees estaven fent negocis amb l'explotació de la fusta amb firmes que estarien finançant a les milícies de tots dos bàndols.[8] Un dels fets més destacats de l'any va ser l'escalada de la violència que va tenir lloc a finals de setembre quan es van desencadenar durs combats a Bangui entre milícies rivals, provocant el desplaçament forçat de prop de 30.000 persones i almenys unes 60 víctimes mortals mentre que més de 300 persones van resultar ferides, segons diverses fonts. Les milícies van atacar la presó de Bangui, alliberant uns 500 presos. La MINUSCA i la missió francesa Sangaris van intervenir per frenar les mobilitzacions que es van desencadenar a la capital i que pretenien la dimissió de la presidenta i criticaven el paper de les forces internacionals. Es van produir altres mobilitzacions a Bambari i Kaga Bandoro. Bangui havia estat relativament en calma des de feia mesos i els nous enfrontaments van coincidir amb l'absència de la presidenta, Catherine Samba-Panza, que es trobava a Nova York participant en l'Assemblea General de l'ONU i que va escurçar el seu viatge per tornar immediatament. A la seva arribada el 30 de setembre la presidenta va denunciar un intent de cop d'Estat, l'objectiu del qual seria afectar el procés electoral i trencar el diàleg polític.

A finals de març de 2016 es posà fi a la transició al país amb el nomenament de Faustin-Archange Touadéra com a nou president del país, però persisteix la inestabilitat i els greus dèficits de governabilitat

En el marc del període electoral, durant l'any 2015 l'ONU va decidir incrementar la missió en 1.140 cascos blaus, i va desplegar avions no tripulats a Bangui. Al novembre, el Senegal, Egipte i Mauritània es van comprometre a enviar nous contingents militars i policials per reforçar els 12.000 membres de la MINUSCA, en paral·lel a la reducció d'efectius per part de França, que va passar de tenir més de 2.000 efectius a al voltant de 900. Un altre dels fets més destacats de l'any va ser la visita del Papa Francesc al país a finals de novembre al terme del seu viatge a l'Àfrica, que el va portar també a Kenya i a Uganda. El Pontífex va rebre un bany de multituds i es va reunir amb els líders religiosos, les autoritats polítiques i el cos diplomàtic, tot i la situació d'inseguretat i violència, raó per la qual va estar embolicat en fortes mesures de seguretat. Especialment rellevant i simbòlica va ser la visita a la mesquita de Koudoukou, al PK5, barri sotmès a bloqueig on viuen al voltant de 15.000 musulmans envoltats de milícies anti-balaka, en una ciutat on abans de l'últim període de guerra iniciat el 2013 vivien més de 122.000 persones d'aquesta confessió.

L'Autoritat Electoral va posposar el calendari proposat al juny per celebrar les eleccions presidencials a l'octubre al 27 de desembre davant la paràlisi en l'aplicació de les recomanacions derivades dels acords del Fòrum de Bangui, el deteriorament de seguretat i la lentitud en la posada en marxa dels preparatius de cara als comicis i en el registre de la població refugiada. Finalment el 30 de desembre es van celebrar les eleccions legislatives i presidencials enmig d'un clima de calma i amb una alta participació. Els resultats van donar la victòria a Anicet-Georges Dologuélé i a Faustin Archange Touadéra, tots dos amb el suport del partit de l'expresident François Bozizé, el KNK. Tot i que la comunitat internacional va valorar positivament les eleccions, el recompte de vots va ser lent i problemàtic.

Prèviament, 30 candidatures, inclosa la de Bozizé, van ser invalidades pel Tribunal Constitucional. Una desena de candidats va llançar un comunicat qüestionant el procés i qualificant-lo de mascarada electoral, i van interposar recursos davant del Tribunal denunciant el frau, intimidacions i altres

8 Global Witness (2015), Blood Timber. How Europe helped fund war in the Central African Republic, juliol, https://www.globalwitness.org/en/campaigns/forests/bloodtimber/

irregularitats. En paral·lel, el 13 de desembre es va celebrar el referèndum constitucional, que va ratificar la Constitució amb un suport superior al 90%, segons l'ONU, el que va ser celebrat per la comunitat internacional, enmig d'importants dèficits logístics i tècnics. La segona volta es celebrà el 14 de febrer de 2016, i va donar com a vencedor a Faustin-Archange Touadéra amb el 63% dels vots, que va ser nomenat president el 30 de març. El termini per a la transició es va perllongar fins al 31 de març de 2016, decisió aprovada per la cimera dels caps d'Estat de la CEEAC.

Després de la presa de possessió, el president va iniciar una primera ronda de diàleg amb els grups armats, incloses les faccions de l'antiga coalició Séléka i anti-balaka, amb la voluntat de fer front a les causes profundes del conflicte, entre les que destaquen els greuges i la marginació de certes comunitats i regions, la seva inclusió política i econòmica, protecció, serveis i presència en les estructures de l'Estat. A mitjans de maig de 2016 els grups van manifestar la seva disposició a participar al procés de DDR, tot i que d'altres van establir condicions prèvies.

7. DIMENSIÓ DE GÈNERE

El conflicte armat a l'RCA ha tingut múltiples impactes de gènere fruit de les greus desigualtats que existeixen al país entre homes i dones, que les dinàmiques del conflicte han contribuït a consolidar.[9] Segons l'Índex d'Institucions Socials i de Gènere (SIGI) de la OCDE, l'RCA és un país amb nivells de discriminació de les dones elevats. La dimensió de gènere als conflictes armats es manifesta fonamentalment en els impactes diferenciats que la violència té sobre homes i dones. Així, la violència sexual, el desplaçament forçat, la interrupció dels serveis de salut i educatius, el trencament de les xarxes de suport comunitaris o l'empobriment són alguns exemples de conseqüències directes o indirectes que poden afectar desproporcionadament a les dones. En paral·lel, els homes continuen constituint la majoria de víctimes mortals dels conflictes armats i són les principals víctimes de genocidis i massacres. Aquests impactes es produeixen, tanmateix, en un context d'enorme complexitat, on les dones són víctimes de la violència, però també participen activament de les dinàmiques del conflicte i, per suposat, s'impliquen activament a la construcció de la pau a nivells molt diferents.

El conflicte armat ha tingut unes greus conseqüències en la població civil, i especialment en les dones de l'RCA. La violència sexual està sent utilitzada per totes les parts en el conflicte, en particular contra les dones i les nenes i nens.[10] El principal impacte del conflicte armat en termes de gènere ha estat el de la utilització de la violència sexual de forma deliberada com a arma de guerra, tal i com assenyala l'Alerta 2016.[11] La majoria del país es troba a la mercè dels grups armats, dels cossos de seguretat de l'Estat i dels grups criminals, que cometen violacions sistemàtiques dels drets humans de la població civil, tal com ha reiterat en diverses ocasions Amnistia Internacional, HRW i l'ONU. Tant els grups armats com les Forces Armades han reclutat de manera forçosa a menors i, en el cas dels grups armats, aquests han entrat en combat, segons ha assenyalat la Coalition to Stop the Use of Child Soldiers. A aquesta greu situació s'ha afegit la presència permanent al sud-est de l'RCA del grup armat ugandès LRA des de 2007. No obstant això, la majoria de les greus violacions dels drets humans són atribuïbles als cossos de seguretat de l'Estat.

Segons l'ONU, aquesta violència ha tingut una especial incidència en la població desplaçada interna, integrada fonamentalment per dones i menors, així com a les refugiades. Aquest clima d'inseguretat permanent en què es troben determinades zones del centre i nord del país afectades pel conflicte ha forçat centenars de milers de persones a buscar refugi als països veïns, en especial a Txad i Camerun, i en el cas del Txad, ACNUR va denunciar l'increment de les violacions de dones, segrestos, tràfic de dones i altres greus abusos i violacions dels drets humans sobre la població civil.

Per altra banda, la intervenció de la comunitat internacional per a fer front a la inestabilitat i a la greu situació humanitària s'ha vist greument enfosquida pels nombrosos escàndols sobre abusos i violència sexual per part del personal civil i/o militar de la missió de la UA, la Misca, de la posterior missió de l'ONU on s'integra la Misca (MINUSCA), sumats als comesos pels soldats francesos de l'Operació Sangaris i per la missió de la UE al país, EUFOR RCA, així com per la pèssima gestió de la situació per part de la pròpia ONU. Un recompte de les xifres que ha ofert la mateixa ONU a febrer de 2016 sobre les acusacions d'abusos sexuals comesos per personal de les missions de manteniment de la pau situa a l'RCA com el país on s'han produït més acusacions de violència i abusos sexuals de totes les missions de manteniment de la pau al món al 2015.[12] De les 69 denúncies, 22 corresponen a l'RCA.[13] Aquesta xifra total suposa un augment respecte al 2014 (52) i respecte al 2013 (66), només superat pel

9 El gènere és la categoria analítica que posa de manifest que les desigualtats entre homes i dones són un producte social i no un resultat de la naturalesa, evidenciant la seva construcció social i cultural per a distingir-les de les diferències biològiques dels sexes. El gènere pretén donar visibilitat a la construcció social de la diferència sexual i la divisió sexual del treball i el poder. La perspectiva de gènere busca evidenciar que les diferències entre homes i dones són una construcció social producte de les relacions de poder desiguals que s'han establert històricament en el sistema patriarcal. El gènere com a categoria d'anàlisi té l'objectiu de demostrar la naturalesa històrica i situada de les diferències sexuals.

10 UN News Centre, "Central African Republic: sexual violence is constant threat, UN envoy warns", UN News Centre, 21 de març de 2014, http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=47408#.V3I7yqKoODk

11 Escola de Cultura de Pau, Alerta 2016! Informe sobre conflictos armados, derechos humanos y construcción de paz, Icaria, Barcelona, 2016.

12 ONU, Medidas especiales de protección contra la explotación y los abusos sexuales, Informe del Secretario General, A/70/729, 16 de febrer de 2016, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/70/729

13 D'aquestes 69 denúncies, la informació vinculada a 38 d'elles identificava a 41 víctimes adultes, mentre que 19 denúncies identificaven 22 menors. Les 12 denúncies restants aportaven informació insuficient per a determinar el nombre de posibles víctimes, ja fossin adults o menors. D'aquestes, 60 denúncies implicaven a 79 membres civils i militars de les missions de manteniment de la pau de l'ONU, en sis denúncies o bé es va considerar que no hi havia credibilitat suficient per a justificar una investigació o bé es continuaven examinant a finals de 2015; les tres denúncies restants van ser desestimades perquè no hi havia informació suficient.

2011 (75) i xifres d'anys anteriors. Segons l'ONU, una part important d'aquest augment es pot atribuir a la mateixa MINUSCA. A aquestes xifres corresponents a anys anteriors se'ls hauria d'afegir els casos que s'han obert durant l'any 2016. Entre gener i maig de 2016, l'ONU ha assenyalat que s'han produït 44 noves denúncies d'abusos sexuals per part de les missions de manteniment de la pau de l'ONU al món, de les quals 29 fan referència a l'RCA. El següent país amb més denúncies és, amb set denúncies, l'RDC. El 31 de març l'ONU va informar que 108 nenes i dones havien s'havien presentat amb acusacions d'abusos sexuals en contra de les forces de pau internacionals a la prefectura de Kemo, a l'RCA, comesos entre 2013 i 2015. L'ONG nordamericana AIDS-Free World, que fou la primera a informar sobre aquests abusos, ha afirmat que les investigacions de l'ONU havien documentat 41 casos addicionals el 4 d'abril.

Un fet que posa de manifest la gravetat de la situació és el cas d'Anders Kompass, diplomàtic suec i director d'operacions al terreny de l'Oficina de l'Alt Comissionat de l'ONU per als Drets Humans (OHCHR). Kompass va filtrar a les autoritats franceses informació classificada sobre abusos sexuals a menors comesos per 14 soldats francesos al país entre desembre de 2013 i juliol de 2014, fet que va provocar una ràpida investigació per part de França. Aquesta investigació segueix en marxa. Tanmateix, l'Alt Comisionat de OHCHR, el príncep Zeid bin Ra'ad, va considerar que Kompass havia trencat les regles de conducta per no haver consultat i demanat l'aprovació al seu superior abans de filtrar l'informe (amb dades sensibles sobre les víctimes) i el va suspendre de la seva posició, tot i que fou readmès perquè el tribunal de disputes de l'ONU va considerar que l'acomiadament era il·legal. El príncep Zeid llavors va proposar desmantellar la unitat d'operacions al terreny de l'OHCHR, cosa que hagués implicat l'expulsió de Kompass de l'organització. Tanmateix, els EUA i diversos Estats membres van criticar amb duresa el lideratge de l'ONU al semblar que es dedicaven més esforços a desacreditar a Kompass per filtrar els casos d'abusos que a perseguir als culpables i fer-los pagar pels seus crims.[14]

Després d'aquest allau de crítiques governamentals i dels mitjans de comunicació, el propi secretari general de l'ONU va nomenar un panell d'experts independents al juny de 2015 que elaborà un informe que es va fer públic al desembre d'aquest mateix any, posant de manifest el fracàs i la mala gestió per part de l'ONU, la poca atenció i l'absència de la sensibilitat requerida. L'informe sorgeix arran de les acusacions d'abusos sexuals i violacions per part de soldats sota comandament francès de l'Operació Sangaris, amb l'objectiu de determinar la responsabilitat de l'organització en la qüestió.[15] Encara que els soldats francesos que van cometre els abusos no estaven sota el comandament de l'ONU, l'informe mostra que l'organització, que va descobrir l'abús, no va gestionar posteriorment el cas amb la celeritat, l'atenció o la sensibilitat requerida. El grup d'experts independents, liderat per la jutgessa canadenca Marie Deschamps, va denunciar un "fracàs flagrant de l'ONU", tant pel que fa al personal a Bangui com a les agències i els alts càrrecs a Ginebra i a Nova York, al maneig de les acusacions de violació de menors per soldats francesos a l'RCA. Aquest informe critica en particular al dimissionat cap de la missió de l'ONU al país. L'informe també qüestiona als càrrecs responsables d'UNICEF a Bangui i de l'Alt Comissionat pels Drets Humans de l'ONU per no haver transmès les acusacions als seus superiors jeràrquics o per no haver pres el més ràpidament possible les mesures necessàries per protegir i ajudar a els menors. Segons l'informe, "les informacions sobre aquestes acusacions han passat d'oficina en oficina (...) sense que ningú hagi assumit la responsabilitat de tractar aquestes greus violacions dels drets humans". L'informe exculpa a Anders Kompass i conclou que al cap i a la fi tenia tota la autoritat per a compartir la informació amb les autoritats franceses i que els riscos pel fet de que l'informe inclogués la identitat de les víctimes havia estat exagerada.

La intervenció de la comunitat internacional s'ha vist greument enfosquida pels nombrosos escàndols sobre abusos i violència sexual comesos per les tropes internacionals a l'RCA així com per la pèssima gestió de la situació per part de la pròpia ONU

14 Foreign Policy, "The U.N. Official Who Blew the Lid off Central African Republic Sex Scandal Vindicated", 17 de desembre de 2015, http://foreignpolicy.com/2015/12/17/the-u-n-official-who-blew-the-lid-on-central-african-republic-sex-scandal-vindicated/.

15 United Nations, Statement of the Secretary-General on the External Independent Review of the UN Response to Allegations on Sexual Exploitation and Abuse and other serious crimes by Members of Foreign Military Forces not under UN command in the Central African Republic , UN, 17 de desembre de 2015, http://www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=9348.

El 8 de juny de 2016, Kompass anuncià la seva dimissió de l'ONU, argumentant la completa impunitat per a tots aquells que havien fet abús d'autoritat en el seu cas i també per la incapacitat del lideratge de l'ONU per demanar excuses per la forma en què s'havia actuat cap a ell.[16]

Malgrat els esforços de l'ONU per investigar els casos de violacions i explotació sexual per part de membres de l'organització i en especial dels soldats de les missions de manteniment de la pau, i dels esforços exigits als Estats membres per a establir sancions i enjudiciar als responsables, els abusos sexuals i violacions continuen sent una de les pitjors xacres a què s'enfronta l'organització. L'ONU s'ha vist incapaç de corregir aquesta qüestió. El secretari general de l'ONU, Ban Ki-moon, va realitzar al setembre de 2015 una crida als Estats membres als que pertanyen els soldats de les missions de manteniment de la pau de l'ONU que són responsables de violacions i explotació sexual, com és el cas de l'RCA, a que deixin de protegir-los pels seus crims i que els sotmetin a judici. Fonts de la institució i el mateix secretari general han assenyalat que la resposta de l'organització ha estat limitada pel fet que els Estats es resisteixen a cedir autoritat i prendre mesures que vagin més enllà d'ordenar als responsables d'abusos sexuals el retorn al país. Ban Ki-moon s'ha posat en contacte amb líders dels països implicats en els últims casos d'abusos per garantir que s'enjudiciarà als responsables de crims d'acord a les lleis d'aquests Estats.

Un informe de febrer de 2016 de l'ONU assenyala que un terç de les 69 denúncies d'abusos i violència sexual comeses pels membres de les missions de manteniment de la pau de l'ONU al 2015 corresponen a membres de la missió de l'ONU a l'RCA

Ban Ki-moon va intentar fer front a aquest greu descrèdit de l'organització forçant la dimissió del seu representant al país a l'agost de 2015. En aquest sentit, el secretari general de l'ONU va nomenar al gabonès Parfait Onanga-Anyanga com a nou representant especial del secretari general de l'ONU i cap de la MINUSCA en substitució del senegalès Babacar Gaye, a qui havia exigit la dimissió del seu càrrec per haver fracassat en fer front a les nombroses i serioses acusacions sobre abusos sexuals comesos per part dels cascos blaus al país centreafricà.[17] Aquesta fou una decisió sense precedents sobre la qual va informar davant el Consell de Seguretat de l'ONU a porta tancada, després de la publicació per part d'Amnistia Internacional de nous casos de violacions a l'RCA per part de cascos blaus,[18] en el marc de la política de responsabilitat i tolerància zero que està intentant imprimir Ban Ki-moon. Aquesta destitució es produeix després de les acusacions de crims sexuals contra menors comesos pels cascos blaus de la missió al país: hi ha 57 acusacions d'abusos sexuals dels quals 11 correspondrien a abusos a menors.

Finalment, a més del sofriment derivat de la violència sexual i de la inseguretat causada per la inestabilitat permanent en què es troben diverses zones del país, les dones centreafricanes s'enfronten a una greu situació de pobresa, una situació de poligàmia autoritzada per la legislació nacional, alta prevalença de la mutilació genital femenina i inadequada assistència sanitària. Així, la inestabilitat política i econòmica en què viu permanentment instal·lat el país des de la seva independència en els anys seixanta ha disminuït la capacitat de les dones d'accedir a un sistema de salut mínim, protecció, assistència alimentària i educació. Tanmateix, tal i com va constatar la directora executiva d'ONU Dones, Phumzile Mlambo-Ngcuka, al maig de 2014 arran d'una missió que realitzà juntament amb Bineta Diop, enviada especial de la UA sobre Dones, Pau i Seguretat, malgrat l'extrema gravetat de la violència sexual i els abusos,[19] també cal destacar aspectes positius, com l'organització de la societat civil, incloses les dones, per sobreviure i prosperar en el marc del conflicte. Dones lidereses, malgrat les seves divisions religioses i socials, han manifestat una clara determinació de superar les seves diferències.

16 BBC, "UN whistleblower resigns over French peacekeeper 'child abuse'", 8 de juny de 2016, http://www.bbc.com/news/world-africa-36481372
17 Radio France International, "RCA: l'ONU nomme un nouveau chef à la tête de la Minusca", 14 d'agost de 2015, http://www.rfi.fr/afrique/20150814-onu-rca-demission-babacar-gaye-nouvel-chef-minusca-parfait-onanga-anyanga
18 Amnesty International, "CAR: UN troops implicated in rape of girls and indiscriminate killings must be investigated", 11 d'agost de 2015, https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/08/car-un-troops-implicated-in-rape-of-girl-and-indiscriminate-killings-must-be-investigated/
19 Consejo de Seguridad de la ONU, *Deadly Attacks in Central African Republic Test International Efforts to Restore Calm, Special Representative Tells Security Council*, 24 de juny de 2014, http://www.un.org/press/en/2014/sc11449.doc.htm

8. EXPORTACIONS D'ARMES

Aquest capítol consta de dos apartats. Un primer apartat relatiu a les exportacions de material de defensa a l'RCA per part de països de la UE i a nivell internacional, i un segon apartat que fa referència a les exportacions espanyoles a l'RCA.

8.1. Exportacions de material de defensa a l'RCA

El període analitzat de 2005 a 2013 mostra que el volum de material de defensa autoritzat per ser exportat de la UE a l'RCA ha aplegat als 11 milions d'euros. Destaquen com principals països europeus involucrats en el comerç d'armes amb la RCA: França, Portugal, Eslovàquia, Alemanya i Regne Unit. És important ressaltar el paper d'Eslovàquia per ser el país que més autoritzacions va concedir, per valor de gairebé 8 milions d'euros. Seguit per Portugal que va aprovar autoritzacions per valor de més de 3 milions d'euros. Segueixen Alemanya, França i Regne Unit. En tot cas, va ser Portugal el principal país amb exportacions realitzades a RCA amb una xifra de més de 3 milions d'euros per al període analitzat, seguit per Eslovàquia amb 799 mil euros. Per tant, es pot afirmar l'existència d'una rellevant implicació de Portugal en el conflicte mitjançant el comerç d'armes quan el conflicte encara persistia, mentre que la resta de països d'origen de les armes que van arribar a RCA ho van fer en períodes anteriors.

Cal ressaltar el paper del Regne Unit, que va autoritzar exportacions per valor de gairebé 23.000 € en 2013, any en què el país va patir un cop d'estat. També cal destacar el paper de França, antiga potència colonial d'RCA i amb una intensa activitat militar al país, destaca per ser el quart país en exportacions autoritzades i el tercer en realitzades.

El major volum d'exportacions (tant autoritzades com realitzades) va tenir lloc l'any 2010, quan es decideix amb la resolució 1922 prorrogar la missió de l'ONU a RCA, ja que se seguia considerant la situació al país de risc per a la pau i estabilitat regionals. En el mateix mes s'aprova la resolució 1923 que aprova la retirada de les forces a la fi d'aquest mateix any.

Cal tenir en compte que el període 2003-2014 ha estat especialment problemàtic per a RCA, amb diverses escalades del conflicte que s'han perllongat en el temps i que, és el 2013, quan es produeix el cop d'estat per part de Séléka. Els anys immediatament anteriors alguns països europeus van intensificar les exportacions de material de defensa a RCA fins el 2013 moment en el qual es va establir un embargament sobre el país.

Es constata la responsabilitat d'alguns països europeus especialment de Portugal, Eslovàquia i França en relació al comerç d'armes durant els anys del conflicte a RCA. Així doncs, podem

Taula 8.1.1. **Exportacions autoritzades de material de defensa de la UE a RCA 2005-2013 – per països exportadors**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	**TOTALS**
Eslovàquia		1.129.547		2.351.293	2.622.062	1.697.062				**7.799.964**
Portugal						2.869.307	239.664	287.184		**3.396.155**
Alemanya			15.955					239.664		**255.619**
França		21.320				109.987	28.440			**159.747**
Regne Unit	3.407			9.240		47.960			22.879	**83.486**
TOTALS	**3.407**	**1.150.867**	**15.955**	**2.360.533**	**2.622.062**	**4.724.316**	**268.104**	**526.848**	**22.879**	

*En euros corrents
Font: EU Annual Reports According to Operative Provision 8 of the EU Code of Conduct on Arms Exports (http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm

Taula 8.1.2. **Exportacions realitzades de material de defensa de la UE a RCA 2005-2013 – per països exportadors**

	2006	2008	2010	2011	2012	**TOTALS**
Portugal			2.682.748	239.664	79.192	**3.001.604**
Eslovàquia	594.609	204.481				**799.090**
França	21.320		2.875	4.275		**28.470**
TOTALS	**615.929**	**204.481**	**2.685.623**	**243.939**	**79.192**	3829164

*En euros corrents
Font: EU Annual Reports According to Operative Provision 8 of the EU Code of Conduct on Arms Exports (http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm

afirmar que s'han pogut vulnerar alguns criteris referents a la Posició Comuna de la Unió Europea (PESC / 944/2008), pel que fa a l'amenaça per a la pau regional, conflictes interns i possibles violacions de drets humans. No en va, existeix un embargament de del maig del 2013, que el Consell de Seguretat de l'ONU va prorrogar fins el 31 de gener del 2017.

Gràfic 8.1.1. **Exportacions autoritzades i realitzades de material de defensa de la UE a RCA 2005-2013 (evolució temporal)**

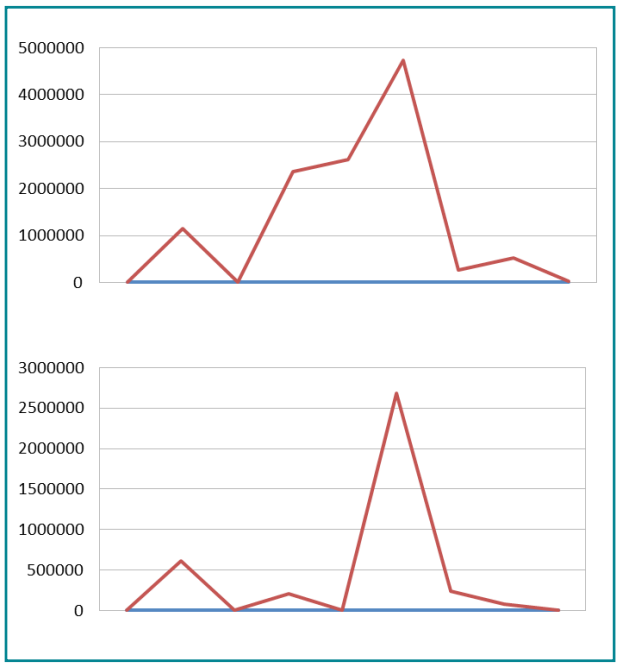

Font: EU Annual Reports According to Operative Provision 8 of the EU Code of Conduct on Arms Exports (http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm

Taula 8.1.3. **Tipus d'armes realitzades i exportades per tipus de material de defensa de la UE a RCA 2005-2013**

País	Material
França	Aeronaus, Equips i construccions blindades, Equips criogènics i superconductors.
Alemanya	Armes amb canó d'ànima llisa amb un calibre inferior a 20 mm, Municions, dispositius i components. Sistemes de direcció de tir.
Eslovàquia	Municions, dispositius i components. Vehicles tot terreny.
Regne Unit	Equips i construccions blindades. Vehicles tot terreny.
Portugal	Aeronaus

Font: EU Annual Reports According to Operative Provision 8 of the EU Code of Conduct on Arms Exports (http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm

Exportacions mundials a RCA d'armes petites i lleugeres

El volum total d'exportacions mundials d'armes petites i lleugeres realitzades a RCA pel període analitzat de 2005-2014 és de 18.809.958 dòlars, gairebé 17 milions d'euros, segons el NISAT. Les dades ens mostren que el volum de les exportacions es va disparar el 2014, trencant una tendència d'exportacions mundials fins a aquell moment que no superava els 2 milions de dòlars per aquestes categories d'armament. Cal recordar que només un any abans d'aquesta pujada en les exportacions el país va patir un cop d'estat per part del grup rebel Séléka i que aquest any també es va aprovar un embargament d'armes per part de l'ONU i la UE al país, que durava fins gener del 2014 i març del 2015 respectivament.

Gràfic 8.1.2. **Exportacions mundials d'armes petites i lleugeres a RCA (2005-2014)**

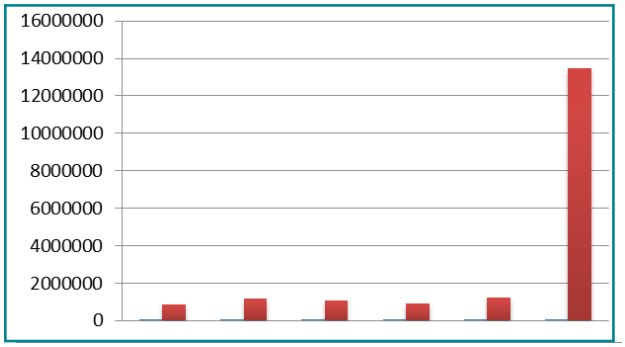

Font: NISAT, valors USD corrents

Gràfic 8.1.3. **Exportacions mundials d'armes petites i lleugeres a RCA (2005-2014) per tipus d'armament**

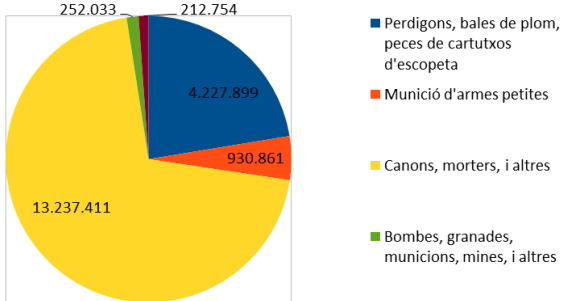

Font: NISAT, valors USD corrents

Taula 8.1.4. **Exportacions mundials realitzades a RCA d'armes petites i lleugeres per tipus d'armament (2005-2014)**

	2005	2008	2009	2010	2011	2014	TOTALS
Perdigons, bales de plom, peces de cartutxos d'escopeta	255.781	584.696	1.091.757	922.262	1.373.403		**4.227.899**
Munició d'armes petites	360.653	570.208					**930.861**
Canons, morters, i altres						13.237.411	**13.237.411**
Bombes, granades, municions, mines, i altres						252.033	**252.033**
Cartutxos d'escopeta	212.754						**212.754**
TOTALS	**829.188**	**1.154.904**	**1.091.757**	**922.262**	**1.373.403**	**13.489.444**	**18.860.958**

Font: NISAT, valors USD corrents

Taula 8.1.5. **Exportacions mundials realitzades a RCA d'armes petites i lleugeres (2005-2014)**

	2005	2008	2009	2010	2011	2014	TOTALS
Bèlgica					22.855		**22.855**
Camerun	102.783						**102.783**
Txad					22.855		**22.855**
Xina					45.303		**45.303**
Congo (República de)	278.780						**278.780**
Dinamarca	22.857						**22.857**
França	240.514	878.362	543.209	306.340	151.013		**2.119.438**
Gabon					61.723		**61.723**
Alemanya					83.397		**83.397**
Índia					61.728		**61.728**
Itàlia					79.761		**79.761**
Japó					302.722		**302.722**
Marroc						252.033	**252.033**
Namíbia					54.341		**54.341**
Holanda					79.766		**79.766**
Pakistan						13.237.411	**13.237.411**
Rwanda					21.776		**21.776**
Aràbia Saudi					57.165		**57.165**
Espanya	207.110	276.541	548.549	615.922			**1.648.122**
Turcs i Caicos					22.857		**22.857**
Emirats Àrabs Units					61.720		**61.720**
Regne Unit					22.633		**22.633**
Estats Units					57.439		**57.439**
TOTALS	**854.049**	**1.156.911**	**1.093.767**	**924.272**	**1.211.065**	**13.491.458**	

Font: NISAT, valors USD corrents

8.2. Exportacions espanyoles d'armament

L'Estat espanyol, segons la base de dades Estacom, ha exportat a RCA armes petites i lleugeres per un valor total de 3.560.000 d'euros en exportacions realitzades, essent el 2011 quan més exportacions d'aquest material de defensa es van realitzar. També és important ressaltar que només un any després, va haver-hi una escalada del conflicte amb nous atacs entre els grups de Séléka i anti-balaka i que Espanya va continuar amb les exportacions d'aquest tipus d'armes, amb un total de 856.000 €.

Gràfic 8.2.1. **Exportacions realitzades d'armes petites i lleugeres de l'Estat espanyol a RCA el 2005-2013 (evolució temporal)**

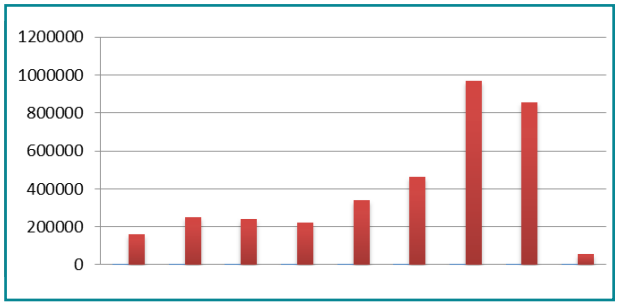

FONT: DATACOMEX (Estadístiques del comerç exterior espanyol), valors en euros corrents

La informació anterior es corrobora amb les vendes d'armes de caça i tir esportiu de les que es té constància, que en bona part estan incloses en les dades de la taula segons duanes. En tot cas es mostra que Espanya ha venut armes de caça i tir esportiu a un país immers en una situació de pobresa i desestructuració social permanent, en el que aquestes armes i municions, com demostrarem més endavant, han pogut ser utilitzades en els enfrontaments armats dels diversos pics de violència patits al llarg de la seva història recent.

Taula 8.2.2. **Exportacions d'armes de caça i tir esportiu (2008-2014)**

Any	Valor
2008	250.900 €
2009	753.090 €
2010	355.690 €
2011	297.590 €
2012	636.000 €
2013	-
2014	-
Total	**2.293.270 €**

Font: Subdirección General de Comercio Exterior de Masterial de Defensa y de Doble Uso, valors en euros corrents

Exportacions per províncies d'armes petites i lleugeres

La base de dades de duanes ens dóna la possibilitat d'analitzar quines són les principals províncies des de les que van sortir productes inclosos en la categoria en la que s'inclou l'armament, considerat com armes petites i lleugeres. Així doncs, les dades ens mostren que el principal origen d'armes petites i lleugeres cap a RCA és Àlaba. El volum d'exportacions que ve d'aquesta província que comprèn la major part de la producció al conjunt d'Espanya és de gairebé 3,5 milions d'euros. Cal esmentar que una de les empreses que han pogut haver venut armes a RCA en algun d'aquests anys és amb gran certesa Maxam, que a més de tenir producció a dos de les províncies exportadores d'armes a RCA (Àlaba i Biscaia), hi ha testimonis que sustenten la presència de municions de Maxam a territori centreafricà. En tot cas, en 2014 es va col·laborar amb l'ONU en un cas de possible violació de l'embargament d'exportació d'armes a RCA amb l'entrada a través de la frontera de munició de caça i tir esportiu[20].

Taula 8.2.1. **Exportacions realitzades d'armes petites i lleugeres de l'estat espanyol en 2005-2013 (segons duanes)**

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOTAL
159.540	249.670	242.880	224.300	341.100	461.400	966.800	856.100	58.400	**3.560.190**

FONT: DATACOMEX (Estadístiques del comerç exterior espanyol) Preus en milers d'euros corrents

20 Conflict Armament Research, 'Non-State Armed Groups in the Central African Republic: Types and sources of documented arms and ammunition', London, January 2015

Taula 8.2.3. **Exportacions espanyoles a RCA per províncies d'armes petites i lleugeres (2005-2013)**

	Àlaba	Madrid	Lleó	Biscaia	
2005	159.542				**159.542**
2006	249.666				**249.666**
2007	242.884				**242.884**
2008	224.339				**224.339**
2009	314.096	2.070		24.585	**340.751**
2010	456.974			4.392	**461.366**
2011	936.144		30.655		**966.799**
2012	856.092				**856.092**
2013		58.426			**58.426**
2014					**-00**
2015					**-00**
	3.439.737	**60.496**	**30.655**	**28.977**	**3.559.865**

FONT: DATACOMEX (Estadístiques del comerç exterior espanyol), valors en euros corrents

9. MILITARISME I DESPESA MILITAR

Aquest capítol consta de dos apartats. A la primera part s'analitza la informació disponible d'armament trobat sobre el terreny, l'origen i procedència. La segona part tracta els processos de militarització que ha experimentat aquest país en els darrers anys.

9.1. Anàlisi de l'armament utilitzat

La informació disponible d'armament trobat sobre el terreny mostra també que hi ha un trànsit d'armes dels països veïns, en aquest cas de Sudan, cap a RCA en períodes d'enfrontaments bèl·lics, com els que han protagonitzat els grups anomenats Séléka i anti-balaka. Les fronteres poroses ja han sigut identificades i es constata simplement la necessitat de valorar la implicació també en qüestions de tràfic d'armament dels països veïns d'RCA. Tanmateix, el que aquí es corrobora és la implicació, indirecta, de països tercers en el subministrament del material militar dels grups armats a l'RCA. Així doncs, veiem que els països d'origen de les municions, llançacoets, morters, granades, metralladores, llançagranades i vehicles militars són els que tenen una regulació d'exportació d'armes més estricta com els Estats membres de la UE: Alemanya, Bèlgica, Bulgària, Regne Unit, República Txeca, Espanya i Itàlia; però també d'altres com Iran, la Xina i l'esmentat Sudan. El cas espanyol es centra, com s'ha avançat anteriorment, en cartutxos d'escopeta, exportats com armes de caça i tir esportiu.

Els cossos de defensa i seguretat d'RCA també reben armament lleuger, com és habitual, sobre tot el cèlebre Kalashnikov i altres fusells i rifles d'assalt, fàcils de transportar i d'utilitzar. És habitual també que aquestes armes acabin en mans de grups rebels, que disposen en la major part dels casos, del coneixement d'ús de les armes més esteses als conflictes africans.

9.2. Despesa militar i Forces Armades

Els processos de militarització a l'RCA, excloent els produïts per la intervenció estrangera, mostren una evolució nítidament creixent, tant en el nombre d'efectius a les Forces Armades, superant els 7.000, com en el pressupost militar que s'ha més que triplicat en termes absoluts i duplicat en quant a percentatge del PIB. Podem comprovar que una més gran presència militar no ha suposat una evolució diferent dels esdeveniments bèl·lics en el període dels darrers enfrontaments. En tot cas es constata una clara dependència de la presència militar estrangera, principalment de l'ex metròpoli, França, però també dels seus aliats, de potències i organismes regionals i de missions de l'ONU.

Taula 9.1.1. **Armes identificades a RCA per grup armat**

Grup armat	País d'origen	Tipus d'arma	Procedència
Séléka	Iran	Municions	Sudan
		Llançacoets	
	Xina	Municions	Sudan
		Morters i els seus projectils	
		Fusells d'assalt	
		Granades	
	Sudan	Municions	
		Projectils de morters	
		Metralladores pesades	
	Alemanya	Camió militar	Sudan
	Bèlgica	Llançagranades	
	Bulgària	Granades	
		Llançagranades	
	Regne Unit	Municions	
	República Txeca	Municions	
anti-balaka	Camerun Espanya Itàlia	Municions d'escopeta	Sudan

Font: Conflict Armament Research, 'Non-State Armed Groups in the Central African Republic: Types and sources of documented arms and ammunition', London, January 2015

Taula 9.1.2. **Armes trobades procedents d'Espanya**

Objecte	Any de producció	Origen	Localització	Data	Actor	Requisat per
Cartutxos d'escopeta 'Flash' de calibre 12. Número de lot 'YVJ2'	desconegut	Espanya	Bangui	Setembre 2014	anti-balaka i civils armats	Operació Sangaris
Cartutxos d'escopeta 'RedStar' de calibre 12	desconegut	Espanya	Bangui	Setembre 2014	anti-balaka i civils armats	Operació Sangaris
Cartutxos d'escopeta 'Trust Caza' BB de calibre 12	desconegut	Espanya	Bangui, camp Sangaris	Setembre 2014	anti-balaka i civils armats	Operació Sangaris

Font: Conflict Armament Research, 'Non-State Armed Groups in the Central African Republic: Types and sources of documented arms and ammunition', London, January 2015

Taula 9.1.3. **Existències estimades d'armes lleugeres a RCA. Òrgans i agències estatals i altres grups armats no estatals i tipus d'armes a setembre de 2003**

Òrgans i agències de l'estat	Efectius estimats	Existències estimades	Tipus d'armes	Altres grups armats	Efectius estimats	Existències estimades	Tipus d'armes
FACA	4442	5552	Rifles d'assalt (Kalashnikov), morters, metralladores	Balawas	510	342	Rifles d'assalt (Kalashnikov)
Gendarmeria	1310	1507	Pistols, sub-metralladores, rifles de forrellat i rifles d'assalt	Sarawis	600	400	Rifles d'assalt (Kalashnikov)
Policia	1600	1072	Rifles d'assalt (Kalashnikov)	Karakos	593	397	Rifles d'assalt (Kalashnikov)
Guàrdia presidencial	1000	3000	Rifles d'assalt, metralladores Lleugeres, llançagranades	MLPC	820	1640	Armes automàtiques, Llançagranades,
Altres*	250	250	Rifles, pistoles	USP	1345	4035	Rifles d'assalt (Kalashnikov)
				SCPS	850	1700	Rifles d'assalt (Kalashnikov)
				Unitat d'autodefensa (Vakaga districte) SDU	275	358	Rifles d'assalt (Kalashnikov) Rifles automàtics
TOTALS		**11381**				**8872**	

Font: Small Arms Survey 2005-Institut universitaire de Hautes Études Internationales

Taula 9.2.1. **Evolució personal militar a RCA (2005-2015)**

Any	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**
Exèrcit	1.400	1.400	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	7.000	7.000	7.000
Forces Aèries	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150
Paramilitars	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Actius totals	2.550	2.550	3.150	3.150	3.150	3.150	3.150	3.150	8.150	8.150	8.150

Font: Military Balance (anuari diversos anys)

Taula 9.2.2. **Evolució despesa militar a RCA (2005-2014)**

	2005	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
USD constants	24,6	. .	25,8	36,4	42,3	62,7	. .	. .	. .	. .
USD corrents	15,4	. .	19,1	31,5	36,0	51,6	54*	50*	. .	.72*
% PIB	1,1%	. .	1,1%	1,5%	1,7%	2,5%	. .	. .	. .	. .

Font: SIPRI data base, excepte per les dades amb * del Military Balance

10. REPTES PENDENTS

Per posar de manifest la gravetat de la situació, al 2012, l'RCA ocupava el lloc 180 d'un total de 187 en l'índex de desenvolupament humà. Entre el 2013 i el 2015 el pressupost del Govern va ser gairebé totalment finançat pels donants. No obstant això, els ingressos nacionals van començar a augmentar el 2015 i van assolir aproximadament els 100 milions de dòlars, després d'haver baixat a 24 milions de dòlars el 2013. El nou Govern gaudeix d'un important recolzament de la població però ha de fer front a nombrosos reptes per a aconseguir que el país surti de la inestabilitat en la que es troba a mig i llarg termini. A més, el nou president ha intentat formar un govern inclusiu en el que estan representats alguns dels candidats a la presidència que competien contra ell, i també algun antic ministre de l'ex president Bozizé, al mateix temps que ha exclòs a representants dels actors armats, decisió que va ser criticada per alguns dels líders de l'antiga coalició Séléka. El país encara es troba virtualment dividit entre el Govern i els grups armats i les violacions dels drets humans i les accions de criminalitat en el món rural són habituals. Tal i com assenyala l'International Crisis Group (ICG) i altres actors de l'escenari internacional, hi ha quatre àrees prioritàries on el nou Govern hauria de centrar els seus esforços, i que ja estaven recollides en el Pacte Republicà signat el 15 de maig de 2015.

Reconciliació i ciutadania

La crisi que ha patit el país ha posat de manifest nombroses tensions comunitàries, greuges i depredació per part de diferents actors, algunes de les quals tenen les seves arrels en la història del país, i que posen de manifest el fracàs del contracte social entre les diferents comunitats del país i el mateix Estat que hauria de regular aquestes divisions enlloc d'haver-les fomentat. Temes com la identitat nacional i el dret de ciutadania encara no estan resolts. La visita del Papa Francesc al novembre de 2015 anava en aquesta línia, donada la greu fractura a nivell religiós en què els grups armats han dividit el país. La seva visita buscava promoure el diàleg interreligiós i reconstruir el perdut clima de convivència previ a la darrera fase del conflicte, així com la divisió que afecta el país entorn a la capital i la perifèria. Les múltiples intervencions internacionals des dels anys noranta han prioritzat i posat de manifest una naturalització de la resposta securitària i militar enfront a altres aproximacions, convertint-se en un actor més del conflicte, ja sigui França a les diferents operacions dutes a terme al país com des d'una perspectiva regional (UA) o internacional (ONU), i els múltiples casos de violència sexual i abusos comesos per les missions internacionals només contribueixen a augmentar aquest rebuig cap a la comunitat internacional.

Retorn de la població refugiada i desplaçada

El coordinador humanitari de l'ONU, l'italià Aurélien Agbénonci, abans de deixar el seu càrrec després de dos anys a principis del 2016, afirmava que les necessitats humanitàries continuaven superant els recursos disponibles, i que si es fracassava en fer front a les principals necessitats humanitàries això podia afectar a l'agenda de construcció de pau al país. L'ONU va destacar que hi ha 2,5 milions de persones que pateixen inseguretat alimentària a finals d'abril de 2016, el que suposa més de la meitat de la població del país. UNHCR va establir que a finals d'abril hi havia 482.000 persones refugiades centreafricanes a Camerun, Txad, DRC i la República del Congo, i unes altres 418.000 persones desplaçades a l'interior del país, de les quals el 28% es trobaven vivint a la capital en camps o allotjades amb famílies. Totes les agències de l'ONU havien fet una crida consolidada de 531,5 milions de dòlars per a tot l'any dels quals al maig només s'havien aconseguit el 9%, convertint-se en la crisi humanitària derivada d'un conflicte armat menys finançada de tot el món.[21] Aquesta situació de desplaçament i crisi estava transformant el país, creant fronteres ètniques i religioses dins de diferents localitats i convertint els barris en homogenis a nivell religiós i ètnic. A més a més, persistien els enfrontaments a diferents parts del país, per la qual cosa la població refugiada i desplaçada temia retornar als seus llocs d'origen pel risc que corria i perquè havia perdut la seva terra i propietats. Cal destacar, també, que l'accés humanitari a la població civil estava sent molt limitat degut a problemes logístics i de seguretat. A l'est, l'accés s'ha vist restringit arran de l'augment dels atacs el juny de 2016.

A 30 de maig, l'RCA era la crisi humanitària derivada d'un conflicte armat menys finançada de tot el món amb només el 9% dels recursos sol·licitats

21 OCHA (2016), Humanitarian Funding Update May 2016 - United Nations Coordinated Appeals, 30 de maig, http://reliefweb.int/report/world/humanitarian-funding-update-may-2016-united-nations-coordinated-appeals

El Consell de Seguretat de l'ONU va perllongar la missió multidimensional de l'ONU a l'abril fins a finals de juliol, quan previsiblement es tornarà a renovar revisant el seu mandat. En paral·lel, França va anunciar que l'Operació militar Sangaris, en marxa des de desembre de 2013, posava fi a les seves activitats a finals d'any i que el seu mandat passaria a estar liderat per la missió d'entrenament militar europeu, l'EUFOR RCA, tal i com va decidir el Consell Europeu del 19 d'abril de 2016.

Lluita contra la impunitat

Tot i que el president ha promès convertir la lluita contra la impunitat en una de les seves principals preocupacions, la realitat és que els mitjans a l'abast disponibles a nivell d'estructures d'Estat (presons, tribunals, comissaries i cossos policials, jutges) són pràcticament inexistents, desapareguts o inactius per por a represàlies a zones on estan fora del control del Govern. La lluita contra la corrupció és ara mateix també una batalla pràcticament perduda. En els darrers anys han hagut pocs casos de desviació de fons de donants internacionals que hagin acabat sent investigats, jutjats i condemnats. Tal i com confirma la mateixa ONU, els 28 tribunals ordinaris i 162 magistrats del país van deixar de funcionar després dels esdeveniments de 2013. Des de llavors s'han reassignat magistrats a 23 tribunals a Bangui i a la resta del país amb el suport de la MINUSCA. A Bangui els tribunals han tornat a entrar en funcionament, i s'han celebrat les primeres audiències penals des de 2010. Els magistrats nomenats en algunes parts del país sota la influència de grups armats romanen a Bangui per por a represàlies.

El desarmament dels grups armats

La contínua presència de grups armats i altres elements pertorbadors armats, la criminalitat així com la violència entre comunitats i la manca de capacitat de les forces de seguretat nacional constitueixen el repte més urgent i perillós per a l'estabilitat del país. Els grups armats i altres elements segueixen amenaçant als civils, desviant i explotant il·lícitament els recursos naturals, soscavant la seguretat i l'estat de dret i impedint al Govern guanyar accés a extenses zones del país i exercir la seva autoritat sobre elles. Tot i que la capacitat dels grups armats ha disminuït, molts s'han convertit en criminals en el món rural lluny de la presència dels cossos de seguretat, duent a terme saquejos a localitats i assalts a combois per les carreteres.

Alguns grups armats han exigit, com a condició prèvia per participar en el procés, que s'atenguin les seves reivindicacions, incloses la participació en els processos i les institucions de govern, la integració en els serveis de seguretat interna i les forces de defensa i el desenvolupament socioeconòmic del nord-est. A l'espera que s'iniciï un programa nacional de desarmament, desmobilització, reintegració i repatriació, la MINUSCA està executant projectes previs de desarmament, desmobilització i reintegració en base a l'acord signat al Fòrum de Bangui de 2015. A juny de 2016, més de 2.800 combatents, incloses 413 dones, s'havien inscrit en aquest programa de desarmament, desmobilització i reintegració de grups armats, intensius en mà d'obra. En paral·lel, tot i que el president ha manifestat la seva voluntat de transformar les FACA per a que siguin un cos professional i inclusiu, l'estament militar segueix dominat per tres grups ètnics principalment cristians i el sector de la defensa té una dotació de personal excessiva, amb 8.300 persones en la seva nòmina de sous, que representen una quarta part de la despesa pública. Al mateix temps, mostra de la feblesa de la situació, tot i l'elaboració per les autoritats de transició d'un projecte de política de seguretat nacional, encara no s'han definit clarament les funcions i responsabilitats de les FACA i les institucions de seguretat interna. Tal i com assenyala el mateix secretari general de l'ONU,[22] no existeixen marcs normatius generals o, si n'hi ha, són anacrònics, mentre que la supervisió civil democràtica dels organismes de seguretat és feble. L'absència d'una autoritat civil de supervisió dedicada a regular la gestió d'armes i municions i les activitats connexes també ha contribuït al flux il·lícit d'armes.

La presència de grups armats, la criminalitat i la violència intercomunitària i la manca de capacitat de les forces de seguretat nacional constitueixen el repte més urgent i perillós per a l'estabilitat del país

22 Consejo de Seguridad de la ONU (2016), Informe especial del Secretario General sobre el examen estratégico de la Misión Multidimensional Integrada de Estabilización de las Naciones Unidas en la República Centroafricana, S/2016/565, 22 de juny, http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=S/2016/565.

11. CONCLUSIONS

Des de la seva independència, l'RCA s'ha caracteritzat per una contínua inestabilitat política, que ha desembocat en diversos cops d'Estat i dictadures militars. Les claus de la situació són d'índole interna i externa. Hi ha una confrontació entre elits polítiques que competeixen pel poder i el conjunt de la població del país que s'ha vist exclosa, i diversos països de la regió com el Txad, Sudan i Líbia, que també han jugat el seu paper en el tauler regional per ampliar la seva influència, a més de França i la Xina, competint pels recursos naturals del país. La crisi i desintegració que pateix el país en l'actualitat té nombrosos elements vinculats a clivatges ètnics, a l'existència de nombrosos grups armats (antiga coalició Séléka i milícies anti-balaka) cada cop més fragmentats i progressivament més vinculats a la criminalitat, a la instrumentalització de la religió, entre d'altres factors. Les tensions intercomunitàries han dificultat els esforços per a construir l'unitat nacional i reparar el seu teixit social.

Empreses espanyoles s'han beneficiat econòmicament dels enfrontaments bèl·lics a l'RCA, com és el cas de Maxam

El país afronta nombrosos reptes que demanen una resposta nacional, com són la promoció de la reconciliació, la gestió de la població refugiada i desplaçada, la lluita contra la impunitat i el desarmament dels grups armats. El nou Govern gaudeix d'un important recolzament de la població però ha de fer front a nombrosos reptes per a aconseguir que el país surti de la inestabilitat en la que es troba a mig i llarg termini. El país encara es troba virtualment dividit entre el Govern i els grups armats i les violacions dels drets humans i les accions de criminalitat en el món rural són habituals.

Les respostes militars i armamentistes envers els situacions d'inestabilitat i violència a les que l'RCA s'ha vist sotmesa no han donat com a resultat un context més propici a la resolució pacífica dels conflictes que caracteritzen el país. L'RCA no ha rebut armament pesant o qualsevol material de defensa de consideració, o al menys aquesta informació no hi és disponible. Unes tradicionalment reduïdes FACA, malgrat haver augmentat els últims anys considerablement en nombre i unes arques públiques malmeses, han pogut ser factors determinants per a no prioritzar grans despeses en equipaments militars de consideració. També ha tingut influència una presència militar permanent de l'ex-metròpoli i d'altres forces internacionals. Tanmateix, l'RCA sí que ha sigut objectiu de les vendes d'armament d'alguns dels principals països exportadors del món, pel que fa a armes petites i lleugeres. Entre els principals venedors apareixen els primers exportadors de la UE, així com alguns dels més actius venedors d'armes de petit calibre i les seves municions, com la Xina. En quant a Espanya, es constata un dinàmic paper en la venda d'armes petites i especialment de municions de caça, com a mínim fins l'any 2013. És possible en aquest cas esmentar empreses espanyoles que s'han beneficiat econòmicament dels enfrontaments bèl·lics a l'RCA, com és el cas de Maxam, una empresa d'explosius, quan ha sigut aquest producte el que s'ha trobat en mans de grups armats segons els informes consultats en aquest estudi.

BIBLIOGRAFIA

African Union Commission (2013), Report of the Chairperson of the Commission on the situation in the Central African Republic, 18 de juny, p. 5.

Agger, Kasper (2014), Behind the Headlines: Drivers of Violence in the Central African Republic, Enough Project, 1 de maig, http://enoughproject.org/reports/behind-headlines-drivers-violence-central-african-republic.

BBC, "UN whistleblower resigns over French peacekeeper 'child abuse'", 8 de juny de 2016, http://www.bbc.com/news/world-africa-36481372.

Boletín Oficial del Estado, Decisión (PESC) 2016/564 del Consejo, de 11 de abril de 2016, por la que se modifica la Decisión 2013/798/PESC relativa a la adopción de medidas restrictivas contra la República Centroafricana, http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=DOUE-L-2016-80652.

Carayannis, Tatiana, Lombard, Louisa (2015), Making Sense of the Central African Republic, London, Zed Books.

Centre Delàs d'Estudis per la Pau (2015), Exportaciones Españolas de Armamento 2005-2014, Alimentando conflictos en Oriente Medio, Informe núm. 27, http://www.centredelas.org/ca/publicacions/informes/2617-informe-27-exportacions-espanyoles-d-armament-2005-2014-alimentant-conflictes-a-l-orient-mitja

- Base de dades, Exportaciones españolas de material de defensa http://www.centredelas.org/es/base-de-datos/comercio-de-armas/buscador-de-exportaciones, (consultat el 30 de maig de 2016).

Comercio Exterior de España (2015), Embargos vigentes de material de defensa y de doble uso, octubre, http://www.comercio.gob.es/es-ES/comercio-exterior/informacion-sectorial/material-de-defensa-y-de-doble-uso/PDF/embargos/Embargosvigentes19%2010%2015.pdf.

Consejo de Seguridad de la ONU (2016), Informe especial sobre el examen estratégico de la Misión Multidimensional Integrada de Estabilización de las Naciones Unidas en la República Centroafricana, S/2016/565, 22 de juny, http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=S/2016/565

Consejo de Seguridad de la ONU (2016), Informe del Secretario General sobre la situación en República Centroafricana, S/2016/305, 1 d'abril, http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=S/2016/305.

Consejo de Seguridad de la ONU (2015), Pacto republicano para la paz, la reconciliación nacional y la reconstrucción de la República Centroafricana en Anexo I de la carta de fecha 15 de mayo de 2015 dirigida a la Presidenta del Consejo de Seguridad por el Encargado de Negocios interino de la Misión Permanente de la República Centroafricana ante las Naciones Unidas, S/2015/344, 15 de maig, http://peacemaker.un.org/node/2738.

Dagne, Ted (2007), The Central African Republic, CRS Report for Congress, 2 de novembre.

Escola de Cultura de Pau (2016), Alerta 2016! Informe sobre conflictos armados, derechos humanos y construcción de paz, Barcelona, Icaria.
Estadísticas del comercio exterior español (DATACOMEX), http://datacomex.comercio.es/ (Consultat en abril 2016).

Foreign Policy (2015), "The U.N. Official Who Blew the Lid off Central African Republic Sex Scandal Vindicated", 17 de desembre, http://foreignpolicy.com/2015/12/17/the-u-n-official-who-blew-the-lid-on-central-african-republic-sex-scandal-vindicated/

Human Rights Watch (2007), State of Anarchy. Rebellion and Abuses against Civilians, Volum 19, No. 14(A), setembre.

FIDH (2013), Central African Republic: A country in the hands of Seleka war criminals, septembre, p. 16, https://www.fidh.org/IMG/pdf/rca616a2013basdef.pdf

International Crisis Group (2015), "Central African Republic: The Roots of Violence", Crisis Group Africa Report Nº230, 21 de setembre,
http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/central-africa/central-african-republic.aspx.

- (2014), "The Central African Republic's Hidden Conflict", Africa Briefing N°105, 12 de desembre, http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/central-africa/central-african-republic/b105-the-central-african-republic-s-hidden-conflict.aspx
- (2014), "The Central African Crisis: From Predation to Stabilisation", Africa Report N°219, 17 de juny, http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/central-africa/central-african-republic/219-the-central-african-crisis-from-predation-to-stabilisation.aspx.
- (2013), "Central African Republic: Better Late than Never", Africa Briefing N°96, 2 de desembre, http://www.crisisgroup.org/en/regions/africa/central-africa/central-african-republic/b096-central-african-republic-better-late-than-never.aspx.

International Institute for Strategic Studies (2015), The Military Balance 2015. The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics, London, Routledge.

Jeune Afrique (2016), "Viols en Centrafrique : ouverture d'une enquête après de nouvelles accusations contre des Casques bleus", 5 de gener,
http://www.jeuneafrique.com/291456/societe/viols-centrafrique-ouverture-dune-enquete-apres-de-nouvelles-accusations-contre-casques-bleus/.

Marysse, Stefaan, Reyntjens, Filip (2000), L'Afrique des Grands Lacs: Annuaire 1999-2000, Paris, Editions L'Harmattan, octubre.

Melgard, Emily (2015), "What is the Séléka?", Tony Blair Faith Foundation, 29 de gener, http://tonyblairfaithfoundation.org/religion-geopolitics/commentaries/backgrounder/what-seleka.

- (2015), "What is the anti-balaka?", Tony Blair Faith Foundation, 23 de gener, http://tonyblairfaithfoundation.org/religion-geopolitics/commentaries/backgrounder/what-antibalaka.

Norwegian Initiative on Small Arms Transfers (NISAT), Database of transfers of small arms, light weapons, and their ammunition, parts and accessories, http://nisat.prio.org/Trade-Database/Researchers-Database/ (Consultat en abril 2016).

OCHA (2016), Humanitarian Funding Update May 2016 - United Nations Coordinated Appeals, 30 de maig, http://reliefweb.int/report/world/humanitarian-funding-update-may-2016-united-nations-coordinated-appeals.

Small Arms Survey (2005), "The Central African Republic: A case study of small arms and conflict", en Small Arms Survey 2005: Weapons at War, Capítol 11, http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2005/en/Small-Arms-Survey-2005-Chapter-11-EN.pdf.

Small Arms Survey (2006), La République Centrafricaine : Une étude de cas sur les armes légères et les conflits, juny, http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/C-Special-reports/SAS-SR06-Car.pdf.

- (2008), The Central African Republic and Small Arms, desembre, http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/D-Book-series/book-07-CAR/SAS-Central-African-Republic-and-Small-Arms.pdf.

Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI Arms Transfers Database, https://www.sipri.org/databases/armstransfers (Consultat en abril 2016).

United Nations (2015), "Statement of the Secretary-General on the External Independent Review of the UN Response to Allegations on Sexual Exploitation and Abuse and other serious crimes by Members of Foreign Military Forces not under UN command in the Central African Republic", UN, 17 de desembre, http://www.un.org/sg/statements/index.asp?nid=9348.

Weyns, Yannick; Hoex, Lotte; Hilgert, Filip; Spittaels, Steven (2014), Mapping Conflict Motives: The Central African Republic, IPIS, novembre, http://ipisresearch.be/publication/mapping-conflict-motives-central-african-republic-2/.

Yélé, Roger, Doko, Paul, Mazido, Abel (2011), Les défis de La Centrafrique: Gouvernance et stabilisation du système économique : Recherche de canevas pour amorcer la croissance. Dakar, CODESRIA, 2011.

ESCOLA DE CULTURA DE PAU (UAB)

L'Escola de Cultura de Pau (ECP) és una institució acadèmica d'investigació per a la pau ubicada a la Universitat Autònoma de Barcelona. Va ser creada el 1999 amb l'objectiu de promoure la cultura de pau a través d'activitats d'investigació, diplomàcia paral·lela, formació i sensibilització. Els seus principals àmbits de treball inclouen l'anàlisi de conlictes, processos de pau, gènere, drets humans i justícia transicional i l'educació per a la pau.

Els àmbits d'acció de l'Escola de Cultura de Pau són:

• Recerca. Les àrees d'investigació de l'ECP inclouen els conlictes armats i les crisis sociopolítiques, els processos de pau, els drets humans i la justícia transicional, la dimensió de gènere i l'educació per a la pau.

• Diplomàcia paral·lela. L'ECP promou el diàleg i la transformació de conlictes a través d'iniciatives de diplomàcia paral·lela, incloent tasques de facilitació amb actors armats.

• Serveis de consultoria. L'ECP porta a terme serveis de consultoria per a institucions locals i internacionals.

• Educació i formació. El personal investigador de l'ECP imparteix classes en cursos de grau i postgrau en universitats catalanes, incloent la Diplomatura en Cultura de Pau, el títol de postgrau que la pròpia ECP ofereix a la Universitat Autònoma de Barcelona. Així mateix, s'ofereixen classes i tallers en temes específics, entre ells l'educació en i per al conlicte i la sensibilitat al conlicte.

• Sensibilització. Les iniciatives de l'ECP en matèria de sensibilització inclouen activitats dirigides a la societat catalana i espanyola, entre elles col·laboracions amb mitjans de comunicació.

CENTRE DELÀS D'ESTUDIS PER LA PAU

El Centre Delàs d'Estudis per la Pau és una entitat independent dedicada a l'anàlisi de la pau, seguretat, defensa i armamentisme. Combina el treball d'estudi i publicació amb la difusió i mobilització social al voltant dels efectes negatius del militarisme i la proliferació d'armes. Presta especial atenció a les polítiques de seguretat i defensa, les exportacions d'armes, el finançament de la indústria militar, els pressupostos i despeses militars, el funcionament de les forces armades, la indústria militar, la Recerca i el Desenvolupament (R+D) militar i les operacions militars a l'exterior.

Escola de Cultura de Pau
Edifici MRA (Mòdul Recerca A)
Campus de la UAB
08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Barcelona, España
Tel.: +34 93 586 88 42 / Fax: +34 93 581 32 94
escolapau@uab.cat
http://escolapau.uab.cat

Centre Delàs d'Estudis per la Pau
Carrer Erasme de Janer, 8 (Entresol - despatx 9)
08001 Barcelona, España
Tel.: +(34) 93 441 19 47
info@centredelas.org
http://www.centredelas.org/ca/